ROYAUME DU CAMBODGE
REGIE DU DEPOT LEGAL

ទ.គោចន

៤០ សរសេរតាមសូត្រ

សម្រាប់គ្រប់ថ្នាក់

40 DICTÉES KHMÈRES

POUR TOUTES LES CLASSES

៤០ សរសេរតាមសូត្រ

សម្រាប់គ្រប់ថ្នាក់

ដោយ

វ.វតាខន

ការផ្សាយរបស់

លេខ ១៩-២១ វិថីព្រះបទុមផា

ក្រុងភ្នំពេញ

បោះពុម្ពផ្សាយលើកដំបូងចំនួន ១.២០០ ច្បាប់

ព.ស. ២៤៩៩ គ.ស. ១៩៥៦

រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង

B-248

ពាក្យអ្នករៀបរៀង

គ្មានអ្វីក្រៅពីចង់ឲ្យក្បួនច្បាប់ជាអក្សរសាស្ត្រជាតិមាន កើតឡើងច្រើនឡើង ៗ យើងខ្ញុំរៀបរៀងសៀវភៅ « ៤០ សរសេរតាមសូត្រ » នេះឡើង ក៏ព្រោះតែចង់ឲ្យបានទុកជា មិត្តរបស់លោកគ្រូ-អ្នកគ្រូនិងសិស្សានុសិស្សតែប៉ុណ្ណោះ ។

ដូចនេះ គ្មានវាចាអ្វីនឹងឲ្យពីរោះ គ្រាន់ទុកជាគ្រឿង ពិគ្រោះ ដល់លោកគ្រូ-អ្នកគ្រូនិងសិស្សានុសិស្សទេ ។

ប៉ុន្តែ យើងមានសេចក្តីសង្ឃឹមកក់ក្តៅយ៉ាងមាំថាលោក គ្រូ-អ្នកគ្រូនិងសិស្សានុសិស្សមុខជាខំជួយខ្នះខ្នែងពង្រីកអក្សរ-សាស្ត្រជាតិរឹតតែឲ្យបានចំរើនខ្លាំងឡើង ៗ ជាមិនខាន ។

សួស្តីអក្សរសាស្ត្រសម័យឯករាជ្យ

រ. គោវិធ

អក្សរសំខេប

សម្រាប់ប្រើក្នុងសៀវភៅនេះ

ពាក្យបំប្រួញ	ត្រូវអានថា	ប្រែថា
កិ.	កិរិយាសព្ទ	verbe
កិ. នុ.	កិរិយានុគ្រោះ	verbe auxiliaire
កិ. វិ.	កិរិយាវិសេសន៍	adverbe
គុ.	គុណសព្ទ	adjectif
ន.	នាមសព្ទ	nom
នបុំ.	នបុំសកលិង្គ	genre neutre
ន. ប្រ.	ន័យប្រៀប	sens figuré
និ.	និបាតសព្ទ	mot euphonique
ប. សំ.	បកតិសំខ្យា	adjectif numéral
បុ. ស.	បុរិសសព្ទនាម	pronom personnel
បុំ.	បុំលិង្គ	masculin

បូ. សំ	បូរណសំខ្យា	adjectif numéral ordinal
ពហុ.	ពហុវចនៈ	pluriel
ម.	ភាសាមគធៈ	langue (magatha)
ម. សំ.	មគធៈនិងសំស្រ្កឹត	magatha avec sanscrit
រ. ស.	រាជស័ព្ទ	terme royal
វិ. ស.	វិសេសនសព្វនាម	espèce du pronom démonstratif
វេវ.	វេវចនៈ	synonyme
សន្ធ.	សន្ធាន	conjonction
សព្វ.	សព្វនាម	pronom
សំ.	ភាសាសំស្រ្កឹត	langue (sanscrit)
សំខ្យា.	សំខ្យាស័ព្ទ	adjectif numéral
អា. និ.	អាយតនិបាត	mot enphonique de temps

ស.	ស្ត្រីលិង្គ	féminin
ឧ.	ឧទានស័ព្ទ	interjection
ឯក.	ឯកវចនៈ	singulier

១. វិជ្ជាជាគ្រឿងបើកផ្លូវ

ជីវិតនៃមនុស្សយើងនេះ មានវិជ្ជាជាគ្រឿងបើកផ្លូវឲ្យដើរទៅរកឋានៈដ៏ឧត្ដុង្គឧត្ដមបាន ។ ពូជពង្សជាន់វណ្ណៈឬជាតិត្រកូល ដែលគេធ្លាប់តែនាំគ្នាប្រកាន់នោះ មិនមែនជាកូនសោសម្រាប់បើកផ្លូវឲ្យជីវិតនៃមនុស្ស ធ្វើដំណើរទៅកាន់សេរី-វឌ្ឍនភាពបានឡើយ ។ សុភមង្គលក្នុងជីវិតនៃមនុស្សយើងគ្រប់រូប ដែលនឹងបានសម្រេចនោះ ក៏ដោយសារតែវិជ្ជាដែលយើងខំប្រឹងតស៊ូយកជ័យជំនះក្នុងធម្មជាតិ ។ ដូច្នេះ ជីវិតនៃមនុស្សយើងបើគ្មានវិជ្ជា ក៏មិនខុសគ្នាពីសម្លដែលគ្មានរសជាតិនៃអំបិលដែរ ។ បើគ្មានវិជ្ជាប្រចាំនៅក្នុងខ្លួនហើយ មុខជាគ្មានពេលនឹងសង្ឃឹមនូវឋានៈនៃជីវភាព ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ថ្កុំថ្កើងបានឡើយ ។ បើទុកជាអ្នកនោះមានថ្នាក់ជាន់វណ្ណៈឬឋានន្ត-ស័ក្តិឬជាតិត្រកូលខ្ពស់យ៉ាងបំផុតក៏ដោយ បើគ្មានវិជ្ជាក៏គ្មានពន្លឺដែរ ។ តែជាការផ្ទុយទៅវិញ, បើទុកជាអ្នកនោះកើត

ឡើងក្នុងជាន់វណ្ណៈ ឬជាតិត្រកូលដ៏ខ្សត់ខ្សោយ ឬទន់ទាបយ៉ាងណាក៏ដោយ, បើមានវិជ្ជាប្រចាំនៅក្នុងខ្លួនហើយ, អ្នកនោះអាចកែប្រែជីវិតខ្លួនពីសភាពខ្សត់ខ្សោយ ឬទន់ទាបនោះ ឲ្យឡើងទៅកាន់ឋានៈដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បាន ។

គ. ពាក្យពន្យល់

ជីវិត = ន. ដំណើររស់នៅ, អាយុ (vie) ។

វិជ្ជា = ន. សេចក្ដីដឹងច្បាស់, ការចេះដឹង, បំណេះ ។

ឧត្តុង្គឧត្តម = (ម.ថ. អ៊ុត-ដុង-អ៊ុត-ដំ) គុ. ខ្ពង់ខ្ពស់លើសលែង, ប្រសើរកន្លង ។

វណ្ណៈ = ន. (ទីនេះ) ភេទ, ពូជពង្ស, ថ្នាក់នៃមនុស្ស ។

សេរីវឌ្ឍនភាព = ន. ដំណើរនាំឲ្យចំរើនដោយសេរី ។

សុភមង្គល = (ម.ថ. សុ-ភៈ-ម័ង-គល់) ន. មង្គលល្អ គ្រោះល្អ

រសជាតិ = (ម.ថ. រស់-ជាត) ន. ជាតរបស់រស, រស

ធ្ងាញ់ពិសា ។

ហេតុៈ=(ម.ថ.ហា-ត៉ៈ)ន. ហេតុ, ដំណើរ,ទីតាំង, ថ្នាក់, លំដាប់ ។

ជីវភាព=(ម.ថ.ជី-វៈភាប) ន. ដំណើររស់នៅ, ភាពនៃការរស់នៅ ។

ហិរញ្ញសក្តិ, -សក្តិ=(ម.ថ. ហាន់ន៉ត៉ៈ-ស័ក) ន. អំណាចតាមមុខងារ, បណ្ដាស័ក្តិធំតូចតាមមុខងារ ។

១. អត្ថាភិធាន

កប់ – គាប់

កប់=កិ. បង្កប់ឲ្យលិចបាត់មើលមិនឃើញ, ឧទា. កប់ខ្មោច, កប់ប្រាក់លាក់ទុក, កប់ដើមបេកចៅក្នុងដី ។

កប់=គុ. ដែលលិចបាត់ទៅ , ឧទា. ប្រាក់នេះជាប្រាក់កប់ ឥតមានចំណេញអ្វីទេ ។ ទ្រព្យកប់ . . .

គាប់=គុ. ត្រូវ, ឥតខុស, ឥតទាស់, ឧទា. ទ្រព្យនេះជាទ្រព្យគាប់ប្រសើរ ។ កេរ្តិ៍នេះបានជាទីគាប់ចិត្តនៃជនទាំងពួង ។

ឧដុង្គ ឬ ឧត្តុង្គ

ពាក្យនេះអាចសរសេរបានដូចគ្នា តែគួរសរសេរ ជា ឧត្តុង្គ នេះវិញ ។

សង្កេត ឧត្តុង្គ សរសេរជា: ឧ + ត + ្ត (ជើងត) + ុ, + ង + ្គ (ជើងគ), អានថា អុត-ដុង ។

ពង់ - ពង្ស

ពង់=កិ. បំកោង, បំអត, ឧទា. ក្អាកពង់ ដើម្បីបង្អួតពង ។

ពង់=កិ. ដោរខ្ទាតឡើង, ឧទា. ស្រោមដៃនាងតូចស្រាប់តែពង់ខ្ទុះតែម្តង ។

ពង់ = គុ. (ន. ប្រ.) ក្រអឺតក្រអោន, ប៉ឺតប៉ោន ដោយដំឡើងបុក, ឧទា. ក្អេងនេះបុកពង់ ។

ពង្ស = (ថ. ម. ពង់) ន. វង្ស, ត្រកូល, ពូជ, ឧទា. ពូជពង្សវង្សត្រកូលរបស់គេខ្ពង់ខ្ពស់ណាស់ ។

២.ការរៀនសូត្រ

មនុស្សចាប់ផ្តើមរៀនសូត្រតាំងពីថ្ងៃកើតមក ដូចយើងបានឃើញទារក ដែលចេះសម្លឹងមើលមុខម្តាយរបស់ខ្លួនដើម្បីរៀនមើលលក្ខណៈ មុខមាត់ម្តាយដែលជាអ្នកបីបាច់ព្យាបាលឲ្យទឹកដោះខ្លួនទៅជាដើម ៗ មួយវិញទៀត ប្រសិនបើយើងពិនិត្យមើលក្នុងខ្លួនមនុស្ស ក៏គង់ឃើញច្បាស់ថាមនុស្សយើងមានចិត្តជាគ្រឿងដឹង មានប្រសាទទាំងប្រាំជាគ្រឿងប្រាប់ ៗ ប្រសាទប្រាប់មកយ៉ាងណា ចិត្តក៏ដឹងយ៉ាងនោះដែរ ប្រសិនបើចិត្តចង់ការត្រូវដឹងឲ្យច្រើនជាងនេះ ក៏ប្រើប្រសាទពិនិត្យត្រួតត្រាទៅទៀតឬយកចំណេះ ដែលបានមកតាមផ្លូវប្រសាទ មកញែកវែកមើលឲ្យជាក់លាក់តទៅទៀត ដែលជាផ្លូវរកចំណេះបានមួយផ្លូវទៀតដែរ ។

ផលនៃការសិក្សា គឺសេចក្តីចេះដឹង ឯចំណេះចេះដឹងរបស់មនុស្សយើង ជាវិស័យរបស់មនុស្សដែលមាននៅតាម

ប្រក្រតីធម្មតា តែការចង់ចេះដឹងនេះមានមិនស្មើគ្នា គឺអ្នកខ្លះចង់ចេះដឹងមានកំឡាំងទន់ខ្សោយ អ្នកខ្លះមានការចង់ចេះដឹងយ៉ាងខ្លាំងក្លា ៗ ពោលចំពោះមនុស្សដែលចង់ចេះដឹងយ៉ាងខ្លាំងប៉ុណ្ណោះដែលបានឈ្មោះថា ជាអ្នកសិក្សាមែនៗ ពួកអ្នកសិក្សានេះឯងជាអ្នកធ្វើគុណប្រយោជន៍ យ៉ាងធំក្រៃលែងដល់ប្រទេស ។

ទស្សនាវដ្ដីសម្រាប់គ្រូបង្រៀន

ក. ពាក្យពន្យល់

ទារក=(ម.ថ.ទា-រក់)ន. ក្មេងប្រុសតូច, កូនខ្ចី ។

លក្ខណៈ=(ម.ថ ល័ក-ខៈណៈ) ន. គ្រឿងសំគាល់, គ្រឿងសង្កេតនាខ្លួនប្រាណ, គុណសម្បត្តិ ។

ប្រសាទ=(ម.ថ.–សាត)ន. អាយតនៈសម្រាប់ទទួលសម្ផស្ស និងអារម្មណ៍ ។

វិស័យ=(ម.ថ.-វៃស)ន. គំនិត, អារម្មណ៍ ។

ប្រក្រតី=(ម.ថ.ប្រក់ក្រ-ដី)ន. ធម្មតា, ការប្រព្រឹត្តិទៅតាម បំណាំ, ដំណើរតាំងនៅដូចដែល ។

គុណប្រយោជន៍=(ម. ថ. គុណៈប្រយោ៉ច)ន. សេចក្ដីល្អ និងប្រយោជន៍ ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

កល-កល់-គាល់

កល = (ម. ថ. កល់) ន. ឧបាយយ៉ាងល្អិត, ល្បិច (ឧបាយកល), ឧទ. ដំណើរហ្នឹងជាកលឧបាយរបស់គេទេ ។ នែកូន! ប្រយ័ត្នបាញ់កលគេហ្ន៎ះ!

កល់ = កិ. ទ្រពីក្រោម, សែមពីក្រោមដើម្បីឲ្យស្មើមិនឲ្យល្អៀង ឬដើម្បីឲ្យហើបឲ្យខ្ពស់ឡើង, ឧទ. គេយកកំណល់មកកល់ទូកដើម្បីឲ្យហើប ។

គាល់= កិ. អង្គុយក្តុងសំណាក់ស្តេច, ទៅកាន់សំណាក់ស្តេច, ឧទា. ទុកញ៉ាំមហាមន្ត្រីបានអញ្ជើញទៅគាល់ ព្រះមហាក្សត្រនៅព្រះទីនាំងភោជនីយ ។

កល្ប-កាល់

កល្ប=(ម.ថ.កាល់) ន.កាលដែលតាំងនៅយូរអង្វែង, ឧទា. គ្មានមនុស្សណាសូម្បីមួយនាក់ ដែលអាចរស់នៅអស់កប្បអស់កល្បបានឡើយ ។

កាល់= កិ. ពានគ្នា, (ពាក្យសំរាប់និយាយចំពោះសត្វចង់គ្នា), ឧទា.គោកាល់ញី ។

កាល់= កិ. ដំរីម, ឧទា. ដាំងកាត់សក់ កំពុងកាល់ជើងសក់ជូនលោក ។

កាល់= កិ. ខាខាំងមិនឲ្យប្រទូកប្រទាំលាយគ្នា ឧទា. គោកាល់ហ្វូង ។

៣. សម័យអក្សរសាស្ត្រ

អក្សរតែងប្រែប្រួលសភាពលក្ខណៈ ថ្មែក ៗ គ្នាពីសម័យមួយទៅសម័យមួយ ហើយសម័យនោះ ៗ ជាវត្ថុជាស្រ-មោលនៃការវិវត្តន៍ប្រវត្តិរបស់ប្រទេសក្នុងជំនាន់នោះ ៗ អ្នកសិក្សាគប្បីចេះវែកកត់សំគាល់នូវលក្ខណៈសំខាន់ ៗ នៃសម័យនោះ ឬសតវត្សរ៍នោះឲ្យឃើញប្រាកដ ៗ ឧទាហរណ៍ដូចសម័យអង្គរ ជាសម័យដែលគេជានុភាពព្រះមហាក្សត្រផ្កាយរស្មីរុងរឿងជាទីបំផុត ដែលមានរបៀបរៀបរយ និងមានវិន័យបរិបូណ៌ ៗ ចលនានៃអក្សរសាស្ត្រក្នុងសម័យនោះ មាននាំគៃក្រាយលុងលុយទូលំទូលាយជាក់លាក់ហើយបញ្ចេញបញ្ចូលហួសហេតុជាពិតញាប់ផង ដែលសិលាចារឹកជំនាន់នោះបានសួនទុកពេញត្រៀបស្រាប់ ៗ ចំណែកសម័យក្រោយអង្គរ ជាសម័យច្របូកច្របល់វិយោគសោកស្តាយ ផុតសង្ឃឹមកិច្ចការជាស្នាដៃនៃជាន់នោះច្រើនតែរកចប់ពុំឃើញ ហើយវិល

រល់ដដែល ៗ ដោយការស្រេះស្រោចជាដើម ៗ ចំណែក ឯពាក្យពេចន៍ភាសាសំដីអក្ខរាវិរុទ្ធ នឹងវាក្យសម្ពន្ធ ក៏ផ្សេងៗគ្នា តាមលំដាប់សម័យនោះ ៗ ដែរ ។

ក. ពាក្យពន្យល់

សម័យ=(ម.ថ. ស ម៉ៃ)ន. កាល, ពេលវេលា, ឱកាស, គ្រា

សភាព= (ម.ថ. សៈភាព) ន. ដំណើរកើតឯង, ធម្មតា, ការប្រព្រឹត្ត, សេចក្ដីពិតតាមធម្មតា ។

រស្មី=(ម.ថ.រ័ស-ស្មី) ន. ពន្លឺដែលមានខ្សែចាំងព្រាតៗ ។

អារ្យធម៌= (ម.ថ. អារ-យ៉ៈធ័រ) ន. ធម៌ដែលនាំឲ្យកើតសេចក្ដីសុខ-ចំរើន, សណ្ដាប់ឬបែបបទរៀបរយ ។

ពង្សាវតារ=(ម.ថ. ពង់-សា-វ៉ៈតារ) ន. រឿងរ៉ាវ តាមលំដាប់នៃវង្សត្រកូល, ដំណើរសេចក្ដីសំដែងអំពីដំណាលនៃវង្សត្រកូល ។

សតវត្សរ៍, -វត្ស= (ម.ថ. សៈតៈវ័ត) ន. ការកំណត់មួយរយឆ្នាំ ឬមួយខួបរយឆ្នាំ, ឆ្នាំមួយរយ ។

ប្រាកដ= (ម.ថ. ប្រប័ក) គុ.ឬកិ.វិ. ដែលជាក់, ច្បាស់, មែន ។

ឧទាហរណ៍= (ម.ថ. អ៊ុ-ទា-ហ) ន. ការលើកឡើងឲ្យឃើញ, គំរូ, គ្រឿងសំអាង, ការនាំមកពន្យល់ ឬបង្ហាញឲ្យឃើញ ។

តេជានុភាព= (ម.ថ. តេជានុភាប) ន. អំណាចនឹងអានុភាព, អំណាចដ៏ខ្លាំង, កម្លាំងនៃអំណាច ។

វិន័យ= (ម.ថ.វិនៃ) ន. ការដឹកនាំទៅរកផ្លូវល្អ, ច្បាប់បញ្ញត្តិ ឬច្បាប់អនុញ្ញាត, ច្បាប់ប្រដៅឲ្យមានសណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អ ។

បរិបូណ៌= (ម.ថ. បរ៉ិបូ ឬប-បូ) គុ. ដែលគ្រប់គ្រាន់ពេញលេញ, សម្បូណ៌ ។

បលនា = (ម. ថ. ប: ល: នា) ន. ការកំរើករំពើក (mouvement) ។

អក្សរសាស្ត្រ = (ម. ថ. អ័ក-ស-សាស) ន.ក្បួនច្បាប់វិធីអក្សរ, វិជ្ជាអក្សរ ។

កែក្រាយ = គុ. ដែលមានដំណើរដូចល្មោនកាំ ។

លង្គលា្គយ = គុ. ឬ កិ. វិ. ដែលមានលំនាំដំណើរគាយទន់ភ្លន់ញើរផ្ញើរឥតគាត ។

បញ្ចើបញ្ចោល = កិ. ពោលពាក្យលើកសរសើរហួសហេតុហួសទំនង ។

សិលាចារឹក = (ម. ថ. សិលា–) ន. អក្សរថ្ម ។

ស្ងួនទុក = កិ. រក្សាទុក, ថែទាំទុក ។

វិយោគ = (ម. ថ. វិយោក) ន. ការព្រាត់ប្រាស (ចាកបុគ្គល ឬ អ្វី ៗ ដែលស្រឡាញ់ពេញចិត្ត) ។

អក្ខរាវិរុទ្ធ = (ម. ថ. អ័ក - ខៈ រ៉ាវិរុត) ន. វិធីសម្រាប់សរសេរដោយត្រឹមត្រូវ (Orthographe) ។

វាក្យសម្ពន្ធ = (ម. ថ. វ៉ា - ក្យៈ - ស័ម - ព័ន) ន. ការចងភ្ជាប់នូវពាក្យ, ការប្រាប់ឲ្យដឹងថាពាក្យនេះជានាមឬជាគុណនាមជាដើម (analyse des mots) ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

ប្រួល - ព្រួល

ប្រួល = ប. ពាក្យសម្រាប់និយាយផ្សំ នឹងពាក្យប្រែ ឧទា. គំនិតរបស់គាត់ចេះតែប្រែប្រួលជានិច្ច ។

ព្រួល = ន. កម្រងបន្ទោះធំៗឬរនាបតូចៗសម្រាប់ទស់ទាំងមច្ឆជាតិឬសម្រាប់អបស្អួបដៃជើងបាក់ជាដើម, ឧទា. អ្នកនេសាទវៃងព្រួលដើម្បីធ្វើលប ។ គ្រូពេទ្យយកព្រួលមកចងអបស្អួបដៃក្មេងដែលបាក់ ។

ព្រួប= ន. ឈ្មោះស្វាយមួយយ៉ាង, ឧទា ស្វាយម៉ីង ព្រួល ។

ព្រួល= ន. ឈ្មោះត្រីស្រកាពួកមួយ មានសម្បុរស ឧទា. ស្ងោរត្រីព្រួលឆ្ងាញ់ណាស់ ។

ព្រួលម្ភព្រួលៗ=កិ. វិ. ឬគុ. ទ្រួសៗ, លំៗ, ស្មើរៗ, ព្រាងៗ, ឧទា. ចាំព្រួលៗ; ឆ្អិនព្រួលៗ ។ ក្រហមព្រួលៗ; លឿង ព្រួលៗ ។

៤. ការសិក្សា

ការដែលយើងមានសេចក្ដីចេះដឹងស្ទាត់ជំនាញ លុះតែអាស្រ័យការសិក្សារៀនសូត្រជាមុនសិន ហើយឱកាសដែលយើងត្រូវរៀនសូត្រឲ្យចេះដឹងល្អ ក៏គឺពេលដែលខ្លួននៅក្មេង ព្រោះឱកាសនេះយើងមិនសូវកង្វល់នឹងរបរចិញ្ចឹមជីវិត មាតាបិតាឬអ្នកអភិបាលបញ្ជូនខ្លួនយើងឲ្យទៅរៀនសូត្រក្នុងសាលា ដើម្បីឲ្យយើងមានចំណេះវិជ្ជា ៗ កាលធំចំរើនឡើង នឹងនាំយកចំណេះអស់នោះធ្វើការចិញ្ចឹមជីវិតបានស្រួល តែចំណេះវិជ្ជាដែលយើងត្រូវរៀននោះ មានច្រើនយ៉ាងច្រើនប្រការ បើរួមឲ្យខ្លីទៅមានពីរប្រការ គឺសាមញ្ញវិជ្ជាបានខាងចំណេះដែលត្រូវចេះរាល់គ្នា ដូចវិជ្ជាអក្សរ, លេខ, ចរិយា, អនាម័យជាដើមៗ មួយទៀតគឺវិសាមញ្ញវិជ្ជា បានខាងចំណេះវិជ្ជាណាមួយដែលត្រូវរៀនឲ្យចេះស្ទាត់ដោយឡែក គឺវិជ្ជាអាជីវកម្ម ៗ យើងមុននឹងចេញពីសាលារៀន ត្រូវគិតរៀនវិជ្ជាអាជីវកម្មឲ្យសម្រេច

ជាមុនសិន សឹមចេញទៅធ្វើការរកទទួលទានតាមភូមិប្រទេស របស់ខ្លួនឬតាមវិជ្ជាការរបស់ខ្លួន ទើបសម្រេចបានដូចបំណង។ តាមធម្មតា មនុស្សយើងត្រឹមម្នាក់ៗ មិនអាចធ្វើការងារនានា បានគ្រប់យ៉ាងទេ គេតែងអាស្រ័យផ្លាស់ប្តូរគ្នាទៅវិញទៅមក។

ទស្សនាវដ្តីសម្រាប់គ្រូបង្រៀន

ឃ. ពាក្យពន្យល់

អាស្រ័យ= កិ. ពឹងពាក់ពំនាក់, ប្រព្រឹត្តទៅបានដោយសារ,។

ឱកាស= ន. វេលា, ពេល, ទំនង ។

កង្វល់= កិ. រវល់, ខ្វល់, វឹកវរ ។

អ្នកអភិបាល= (ម.ថ.នាក់-អៈភិបាល) ន. អ្នកគ្រប់គ្រង ថែរក្សា ។

សាមញ្ញវិជ្ជា= (ម.ថ.សាម៉ុញ-ញៈ-) ន. វិជ្ជាធម្មតា ។

បរិយា= (ម.ថ.ប៉ៈរ៉ុយ៉ា) ន. បែបបទមារយាទ, ការប្រព្រឹត្ត

អនាម័យ= (ម.ថ.អៈនាម៉ៃ) ន. ដំណើរមិនមានរោគ, សេចក្ដីសុខសប្បាយខ្លួន (hygiène) ។

វិសាមញ្ញវិជ្ជា= (ម.ថ. វិសា-ម៉ុញ-វិជ្ជា) ន. វិជ្ជាដែលប្លែកពីធម្មតា ។

វិជ្ជាអាជីវកម្ម= ន. វិជ្ជាខាងការរកស៊ីចិញ្ចឹមជីវិត ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

ពី–ពីរ

ពី= និ., គា. និ. អំពី, ខាង, ឯ, ឧទា. អ្នកទើបអញ្ជើញមកពីណា ?

ពីរ= ប.សំ. ចំនួនគូបគា គឺមួយនឹងមួយ, ឧទា. យើងមកតែពីរនាក់គត់ ។

សង្កេត.– ពាក្យដែលមានព្យាង្គពីរឬព្យាង្គច្រើន,ហើយពាក្យនោះផាប់ដោយ ពី ពីខាងមុខ, គេច្រើនបរសេរនឹងពី (ពុំ

សូវសរសេរនឹងពិឡើយ) ឧទា. ពីព្រោះ, ពីរេះ, ពីសាឬពិ-សា, ពីសី ឬពិសី ។ល។

វៀរលែងតែពាក្យនោះជាពាក្យបាលី ឬសំស្ក្រឹត ទើបគេសរសេរនឹងពិ (គឺពិទាំងអស់)

ឧទា. ពិសេស, ពិសាល, ពិសោធ, ពិរុណ, ពិភេធ, ពិលាប, ពិភាក្សា, ពិមាន,...

៥. អំពីភ្នំ

ប្រទេសកម្ពុជា ជាប្រទេសសំបូណ៌ដោយភ្នំណាស់ ៗ នៅទិសឧត្តរមានភ្នំធំៗហើយវែងៗពាសពាស់ព្រំដែនខ្មែរ - ថៃ មាននាមថា សហគិរីដងរែក ៗ នៅទិសនិរតី មានសហគិរីមួយ ឈ្មោះភ្នំក្រវាញ មួយទៀតហៅភ្នំកំចាយ ឬភ្នំដំរី ៗ នៅកណ្ដាលប្រទេសនឹងនៅភូមិភាគឯទៀតៗ គេឃើញមានភ្នំតូចៗ ជួនកាលមានក្បាលតាជាតិ ដុះទ្រុបទ្រុលពាសពេញ ជួនស្ថិតនៅកណ្ដាលស្រុកដាច់តែឯង ៗ ប្រស្រ័យដោយសម្បូរណភាពនៃភ្នំទាំងឡាយយ៉ាងនេះហើយ បានជាក្នុងបឋមសម័យប្រទេសកម្ពុជាមាននាមថា « ពជធានីសម័យនគរភ្នំ ៗ

គន់មើលអំពីចម្ងាយ មហាគិរីដ៏មានសណ្ឋានខ្ពាល្ហប់ ហាក់ដូចជាផុសផុះចេញពីផែនដី សំដៅឡើងអាកាសវេហាស៍ៗ កាលណាគេបានទៅជិតបន្តិចម្ដងៗ គេឃើញមហាគិរីសើដែន ឫទ្ធិអានុភាពកាន់តែធំហើយខ្ពស់ត្រដែត ៗ ភ្នំទាំងឡាយ

បំរើនូវផលគានដល់ប្រទេស ជាថ្មសម្រាប់ក្រាលថ្នល់ សង់គេហដ្ឋាន, ជាឈើរឹងសម្រាប់ធ្វើតុទូ, ជាឈើសង់ផ្ទះ, ជាឈើសម្រាប់អុសដុត, ជាថ្នាំសង្កូវ ជាវល្លិ៍ឫស្សីទឹកជ័រ ។ល។ នៅក្នុងក្រវាញគេបេះផ្លែក្រវាញធ្វើឱសថដ៏ប្រសើរ ។

ឈិម - សុំផន

៣. ពាក្យពន្យល់

ទិសឧត្តរ = (ម. ថ. – អ៊ុត - ដ) ន. ទិសខាងជើង ។

សហគិរី = (ម. ថ. សៈ ហៈ –) ន. ប្រជុំនៃភ្នំ, ពួកនៃភ្នំ ។

ទិសនិរតី = (ម. ថ. – និ រៈ ដី) ន. ទិសជាចន្លោះទិសខាងត្បូងនឹងទិសខាងលិច ។

ភូមិភាគ = (ម. ថ. ភូ - មិភាក) ន. ប៉ែកផែនដី, ទីដំបន់, កន្លែង ។

រុក្ខលតាជាត = (ម. ជ. –លៈ តា –) ន. ពួកឈើ

និងវល្លិ ៗ

សម្បូរណភាព = (ម. ជ. –៉ៈ ណៈ –) ន. ភាពនៃ

សេចក្តីគ្រប់គ្រាន់, ភាពនៃសេចក្តីពេញលេញពោរពាស ៗ

បឋមសម័យ = (ម. ជ. ប៉ៈ ឋំ មៈ សៈ ម៉ៃ) ន. សម័យ

ជាដំបូង ៗ

មហាគិរី = ន. ភ្នំធំៗ ៗ

អាកាសវេហាស៍ = (ម. ជ. –វេហ៊ា) ន. លន្វែកមេឃ,

លន្វែកអាកាស ៗ

ឫទ្ធិអានុភាព = ន. ឫទ្ធិនិងអំណាច ៗ

គេហដ្ឋាន = (ម. ជ. គេ-ហ័ត-ឋាន) ន. ផ្ទះ ៗ

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

ដុះ--ដុស

ដុះ= កិ. ចាប់កើត, កកើត, មានពន្លក, មានដើមដង ឡើង, ឧទា. ស្រូវដុះកន្ទ្រែស ៗ ពោតដុះកន្ទបំតារ ៗ ស្ពៃនេះដុះល្អណាស់ ៗ

ដុះ = កិ. ចំរើនឡើង, ឧទា. កោះនេះរឹតតែដុះខ្ពស់ឡើង ៗ ពុកចង្កាខ្ញុំក៏ដុះវែងដែរ ៗ

ដុស = កិ. ខាត់, រំលីង, ដំរះដោយសាប៊ូ, ឧទា. តាមក្បួនអនាម័យ, កាលបើងូតទឹក, គេត្រូវដុសខ្លួនប្រាណនឹងសាប៊ូដើម្បីឲ្យស្អាត ៗ

ទ្រុបទ្រុល= សរសេរជា: ទ្រ + ុ + ប + ទ្រ + ុ + ល, កុំសរសេរជាទ្រប់ទ្រល់ ឬ ទ្រប់ទ្រុល យ៉ាងនេះឡើយ ៗ

ផ្ទុិស = គប្បីសរសេរនឹង ស៍ ខាងចុង ។

ផ្ទុិះ = គប្បីសរសេរនឹង ះ ខាងចុង ។

ប្ដិ = គប្បីសរសេរគ្មាន ៍ ចុង ។

៦. ប្រយោជន៍នៃវិជ្ជា

វិជ្ជាយឹតយោងនរជនដែលថោកទាប ឲ្យបានចូលទៅជិតព្រះនរបតី ដែលគេទៅជិតបានដោយក្រ ឬមានបុណ្យធំក្រៃលែងជាងព្រះនរបតីទៅទៀត ។

វិជ្ជានាំឲ្យមានវិន័យ វិន័យនាំឲ្យបានសេចក្ដីថ្លៃថ្នូរ សេចក្ដីថ្លៃថ្នូរនាំឲ្យបានទ្រព្យសម្បត្តិ ទ្រព្យសម្បត្តិនាំឲ្យបានធម៌ ធម៌ដឹកនាំឲ្យបានសេចក្ដីសុខ ។ វិជ្ជាមានពីរយ៉ាងគឺ សស្ត្រវិជ្ជា នឹងសាស្ត្រវិជ្ជា ។ វិជ្ជាទាំងពីរយ៉ាងនេះ គួរប្រតិបត្តិសិក្សារៀនសូត្រឲ្យចេះដឹងទាំងអស់ វិជ្ជាទីមួយ (សស្ត្រវិជ្ជា) កើតឡើងដើម្បីសើចលេងជាថុកកំប្លែង វិជ្ជាទីពីរ (សាស្ត្រវិជ្ជា) បុគ្គលគួរគោរពក្នុងកាលទាំងពួង ។

ក្នុងអតីតកាល មាននគរមួយឈ្មោះបាដលីបុត្រ ស្ថិតនៅក្បែរស្ទឹងគង្គា ។ ព្រះបាទសុទស្សនៈ ទ្រង់ប្រកបដោយស្វាមីគុណគ្រប់ប្រការស្ដេចគ្រប់គ្រងនគរនោះ ។ សម័យមួយ ទ្រង់

បានព្រះសណ្ដាប់សុភាសិតដែលអ្នកប្រាជ្ញបានពោលទុក មានសេចក្ដីដូចតទៅនេះ សាស្ត្រវិជ្ជាជាគ្រឿងកាត់បង់នូវសេចក្ដីសង្ស័យជាអនេក ជាគ្រឿងបើកបង្ហាញនូវអាថ៌កំបាំង និងជាភ្នែកសម្រាប់មើលសព្វសារពើការណ៍ទាំងឡាយ អ្នកណាមិនមានសាស្ត្រវិជ្ជា អ្នកនោះទុកដូចជាមនុស្សខ្វាក់ ។

ទស្សនាវដ្ដីសម្រាប់គ្រូបង្រៀន

ក. ពាក្យពន្យល់

នរជន = (ម.ថ. ន:រ: ជន់) ន. មនុស្ស ។

នរបតី =(ម.ថ . ន:រប់ប៉:ឌី) ន. ក្សត្រទ្រង់ពង្ស ។

ធម៌ = (ម.ថ. ធ័រ) ន. ការៈដែលទ្រទ្រង់សត្វលោក គឺបុណ្យបាប សុចរិត ទុច្ចរិត ។ល។

សស្ត្រវិជ្ជា = (ម.ថ. ស័សស្ត្ៈ-) ន. វិជ្ជាខាងគ្រឿងអាវុធ ។

សាស្ត្រវិជ្ជា= (ម.ថ. សាស-ស្ត្រ:-) ន. វិជ្ជាខាងក្បួនតម្រា

អតីតកាល= (ម.ថ. អ:តិត:កាល) ន. ពេលដែលកន្លង

មកហើយ ។

បាដលីបុត្រ= ន. ឈ្មោះប្រទេសមួយក្នុងផ្ដែរណ្ឌៀ កាល

សម័យបុរាណ ។

ស្វាមីគុណ= ន. គុណគួរឲ្យស្រឡាញ់ស្មោះចំពោះ ។

ទ្រង់ព្រះសណ្ដាប់= កិ. ទ្រង់បានស្ដាប់ ។

សុភាសិត = ន. ពាក្យទ្រឹមត្រូវ, ពាក្យដែលមានប្រ-

យោជន៍ គួររៀនគួរស្ដាប់ (proverbe) ។

សព្វពើការណ៍= ន. ហេតុការណ៍គ្រប់បែបគ្រប់យ៉ាង ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

អំពីព្យញ្ជនៈដែលមានជើង "ជ" និង "ត"

តាមពិត, វិធីតម្រួតព្យញ្ជនៈ, គេត្រូវតម្រួតតួរបស់វាដូច

ជា: ក វគ្គ ត្រូវនៅតាម ក វគ្គ, ច វគ្គ ត្រូវនៅតាម ច វគ្គ... តែ ចំពោះ ដ វគ្គ និង ត វគ្គ មានវិធីអានបំភ្លៃសំឡេង នាំឲ្យអ្នកសរសេរ, សរសេរខុសច្រើនគ្នា ដូចជាពាក្យថា: សន្តាន ត្រូវអានថា សន់ដាន, តែ ជើង ដ មកនៅក្រោម ន ទៅវិញ នាំឲ្យអ្នកសង្កេតច្រឡំថា ដូចម្តេចបានជា គេប្រើជើងតម្រួតខុសវគ្គគ្នាដូច្នេះ ៗ មិនមែនទេ, គឺពាក្យនេះជាពាក្យបាលី; បើគេអានជា បាលីថាស័ន-តាន: បើគេអានជាខ្មែរថា សន់ដាន ដើម្បីសម្រួលសំឡេងឲ្យពីរោះស្តាប់ ។

តែទុកជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏អ្នកសរសេរគប្បីសង្កេតជាគ្រឿងត្រិះរិះឲ្យងាយចាំដូចតទៅនេះ ៖

១. បើវានៅក្រោម «ក» វាជា «ដ» ដកប ដូចជា: ក្ដីក្ដាំ, ក្ដៀង, ក្ដៅក្ដួល ។ល។

២. បើវានៅក្រោម «ខ» វាជា «ត» ដូចជា មេមាន់ខ្តតរកពង (មានតែ១ម៉ាត់នេះទេ) ។

៧. វិជ្ជានឹងចរិយា

ការរៀនបានផលត្រឹមតែចេះដឹង មិនហួសពីចេះដឹងទៅទៀតទេ ៗ រៀនទៅចេះតែប៉ុណ្ណោះ អ្នករៀនចេះដឹងហើយ ទោះក្មេងក្ដី ទោះចាស់ក្ដី រមែងមាននិស្ស័យសន្ដានចិត្តទៅតាមប្រក្រតីដើម ៗ អ្នកប្រមឹកនៅតែប្រមឹកដដែល ព្រោះជាអានុភាពនៃការចេះដឹង មិនអាចបន្ទន់និស្ស័យសន្ដានចិត្តនរជន ដែលចេះដឹងឲ្យទោរទន់ទៅតាមការចេះដឹងដោយឯកឯងបានឡើយ ៗ តែដោយការចេះដឹងនេះជាបច្ច័យ នរជនទើបប្រតិបត្តិអប់រំនិស្ស័យខ្លួនឲ្យមានចរិយាល្អបាន ៗ នរជនណាចេះហើយ មិនប្រតិបត្តិអប់រំនិស្ស័យខ្លួនឲ្យមានចរិយាល្អទេ, ចរិយាអាក្រក់នៃនរជននោះ ចេញមកខាងក្រៅបង្ហាញឲ្យគេឃើញច្បាស់ បានជាគេពោលថា “ចេះដឹងហើយម្ដេចក៏នៅប្រព្រឹត្តិអាក្រក់ទៀត?„ ៗ វិញ្ញូជនអ្នកចេះដឹង បើឥតចរិយាល្អតើនឹងធ្វើអ្វីកើត? ដូចដាវមុតនៅក្នុងស្រោម ៗ ប្រទេស

ជាតិចំរើនដោយសារតែពលរដ្ឋមានចរិយាល្អ ប្រទេសវិនាសក៏ព្រោះតែឥតចរិយាល្អ ។ ចរិយាល្អនេះមានតម្លៃប្រសើរបំផុត ។ ចរិយាគឺអ្វី? ការប្រព្រឹត្តទៅតាមគន្លងធម៌ ការប្រព្រឹត្តសេចក្ដីល្អទៅតាមទំនងខ្លួនជាមនុស្ស ដំកល់ខ្លួនឲ្យនៅក្នុងមនុស្សធម៌ មានកាយវាចាចិត្តស្ងប់សុភាពរៀបរយ មានមេត្តាករុណាចំពោះសត្វ ព្យាយាមរៀន ព្យាយាមធ្វើការ មានះក្នុងការងារ មានសច្ចៈក្នុងការងារ ។ល។ ទាំងអស់នេះហៅថា ចរិយា ។

៣. ពាក្យពន្យល់

និស្ស័យ= (ម.ថ. និស-ស៊ៃ) ន. ធម៌ជាទីអាស្រ័យ ។

សន្តាន= (ម.ថ.សន់-ដាន) ន. ចិត្ត, អធ្យាស្រ័យ, គំនិត ។

បច្ច័យ= (ម.ថ. ប៉ុច-ចៃ) ន. ហេតុជាទីអាស្រ័យគ្នា, លំអាន, ហេតុដែលនាំឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។

ប្រតិបត្តិ= (ម.ថ.ប្រត៑-ប័ត) កិ. ប្រព្រឹត្ត, ធ្វើតាម, កាន់ ។

អប់រំ= កិ. បង្ហឹកចិត្ត, ទំព្រឹនបំពេញចរិតសម្រេយឲ្យបរិបូណ៌ ។

វិញ្ញូជន= ន. អ្នកប្រាជ្ញ (Savant) ។

វិនាស= កិ. អន្តរាយ, បាត់បង់ ។

មនុស្សធម៌= ន. ធម៌សម្រាប់មនុស្ស (ច្បាប់សម្រាប់ប្រដៅពួកមនុស្សឲ្យប្រព្រឹត្តសុចរិត) (humanité) ។

សុភាព= គុ. ទន់ភ្លន់, សុតបូត, របៀបរយ ។

មានះ= កិ. អត់ធន់ដោយការប្រឹងប្រែង ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

៣. បើរៅនៅក្រោម « ធ » វាជា « ដ » ដូចជា:

ឆ្អៀ= ត្រីឆ្តោ ។

ឆ្អៀរ= មាសឆ្តោរ ។

៤. បើវានៅក្រោម «ណ» វាជា « ដ » ដកាប ដូចជា:

កណ្ដៀងកណ្ដោប , កណ្ដុបនៅកណ្ដាលវាលស្រែ , បណ្ដែតទូកកណ្ដាលទន្លេ, បណ្ដុះស្រូវយ៉ាងល្អបណ្ដាច់ ។ល។

៥. បើវានៅក្រោម «ន» វាជា «ត» ដូចជា:

ចិនកន្ដាំង, បន្ដោងពេជ្រ, បន្ដឹងជើងខោ ។ល។

លើកលែងតែពាក្យទាំងនេះចេញ ដែលវាត្រូវអានជា «ត» គឺ:

ចិត្ត= សេចក្ដីគិត (pensé) ។

ពុទ្ធន្តរ= ចន្លោះកាលរបស់ព្រះពុទ្ធ ។

លោកន្តរ= ចន្លោះកាលនៃលោក ។

សន្តាន= តំណវង្ស; ពូជពង្ស (parenté, consanguinité) ។

សន្ដោស= សេចក្ដីពេញចិត្តចំពោះរបស់ដែលខ្លួន

មាន, ឧទា. ធម៌សន្ដោស, ចិត្តសន្ដោស (compassion; pitié)

៨. បបក នឹង ដំរី

មានសត្វបបកទាំងឡាយដ៏ច្រើន អាស្រ័យនៅលើកោះមួយកណ្ដាលសាគរ ថ្ងៃមួយនិយាយប្រឹក្សាគ្នាថា យើងជាសត្វអាស្រ័យសាច់សត្វជាអាហារ ស្វែងរកអាហារបានដោយក្រ ពោះជាបានខ្វះសោតក៏ពុំបរិបូណ៌ ហេតុនេះគ្នាយើងគួរតែទៅនិយាយលលួងបញ្ឆោតដំរីសារធំ ឲ្យវាបុះកលយើងៗ នឹងបានសាច់ដំរីនោះបរិភោគដោយបរិបូណ៌ ៗ ហ្វូងបបកគិតឃើញៗព្រមមួយហើយ ទើបនាំគ្នាបោលទឹកទៅកាន់ត្រើយស្ទឹង ចូលទៅកាន់សំណាក់នៃដំរីសារ ដល់ហើយក៏ធ្វើកិរិយាជាអ្នកកោតខ្លាច ទុនសំរសាបុះ គំនាប់គោរពដំរី ហើយស្រដីថាបពិត្រលោកជាធំដ៏ប្រសើរ សូមលោកមេត្តាប្រោសដល់ពួកយើងខ្ញុំ ៗ ដ្បិតយើងខ្ញុំទាំងឡាយសព្វថ្ងៃនេះ ឥតមាននាយចៅហ្វាយនឹងជួយការពារក្ដីអន្តរាយបាន ៗ ឥឡូវបានប្រឹក្សាគ្នាឃើញថាព្រះតេជគុណនេះជាសត្វធំឧត្តម សមគួរជានាយ

យើងខ្ញុំទាំងឡាយ ៗ យើងខ្ញុំប្រគល់កាយជាបាវបំរើព្រះតេជព្រះគុណ ចាប់ដើមពីថ្ងៃនេះតទៅ ៗ

ឯដំរីសារត់តបញ្ញា បានឮបបកទាំងនោះមកនិយាយបញ្ឆោតដូចនោះ ក៏ត្រេកអរស្រុះស្រួលទទួលជានាយលើហ្វូងបបក ៗ

ឧកញ៉ាសុតន្តប្រីជាឥន្ទ

៣. ពាក្យពន្យល់

សាគរ = (ម.ថ. – គៈ រ) ន. សមុទ្រ (mer) ៗ

ប្រឹក្សាគ្នា = កិ. ពិគ្រោះគ្នា, គិតគូរ, ជំនុំគ្នា ៗ

ភក្សាហារ = (ម.ថ. ភក - សា - ហា) ន. ចំណីអាហារផ្សេង ៗ ៗ

ដំរីសារ = ន. ដំរីស្ត ឬ ដំរីដែលមានភ្លុកធំអស់ទំហឹងហើយ ៗ

កល = (ម.ថ. កល់) ន. ឧបាយយ៉ាងល្អិត, ល្បិច ៗ

ឧបាយ = ល្បិច, កិច្ចកល ៗ

សិរសា = ន. ក្បាល ។

បពិត្រ = អា.និ. ពាក្យសម្រាប់ហៅចំពោះអ្នកមានសីល អ្នកធំ ។

បញ្ញា = ន. ធម្មជាតជាគ្រឿងដឹងច្បាស់ (intelligent) ។

១. អន្តរាវក្រុទ្ធ

អន្តរកប្ប = កើតជាឈ្មោះវាយកាប់ចាក់គ្នា ពាក្យដើរ (អា អន្តរកប្ប) ។

អន្តរធាន = ការបាត់បង់; សេចក្ដីវិនាស (perdu; disparu; détruit) ។

៦. បើវានៅក្រោម «ស» វាជា «ដ» ផងជា «ត» ផង, ផ្ទុកខាង «ដ»

(១) ស្ដ = ដំរីស្ដ, ដូងស្ដ, ខ្វស្ដ ។

(២) ស្ដន = ដោះ, កន្ទ្រាមដោះ (ព្រះស្ដនបុស្សផន់) ។

(៣) ស្តម្ភ= (ស្តំ)ន.សសរ ។

(៤) ស្តម្ភ= (ស្តំ) គុ.ឬ ន. រឹងត្អឹង, មាំមួន; អ្នករឹងត្អឹង, (សសរស្តម្ភ; មានទ្រព្យសម្បត្តិស្តុកស្តម្ភ) ។

(៥) ស្តាប់= កិ. ប្រុងត្រចៀកឲ្យឮ (ស្តាប់លោកគ្រូពន្យល់) ។

(៦) ស្តាយ= កិ. នឹកអាល័យ, បំពាក់ដោយអាល័យ (ស្តាយរបស់នោះណាស់ ព្រោះវាជាកេរ្តិ៍មរតករបស់ឪពុកខ្ញុំ) ។

(៧) ស្តារ= កិ. បាចទឹកចេញ (ស្តារទូក) ។

(៨) ស្តី= កិ. និយាយ (សួរហើយម៉េចក៏មិនស្តី?) ។

(៩) ស្តី= ន. ឈើមួយយ៉ាង (ដើមស្តី) ។

(១០) ស្តឹង= កិ.វិ. ឬ គុ. ដែលសំដឹងខ្លួនឥតកំរើក (ឈរស្តឹង; ក្មេងស្តឹង) ។

៩. ទិវានិងរាត្រី

ផែនដីមានរាងជាដុំមូល ហើយមិនមែនឋិតនៅនឹងថ្កល់ក្នុងផ្ទៃអាកាសទេ ។ ផែនដីគោចរជុំវិញព្រះអាទិត្យក្នុងកម្លុងពេលដែលយាត្រាប្រជុំខ្លួនឯង ។ ចលនានេះជាឫសគល់នៃវដ្តទាំងឡាយនៃទិវានិងរាត្រី ។ ក្នុងរយៈពេលដែលវិលប្រជុំខ្លួនឯង, ផែនដីបង្ហាញចំណុចផ្ទៃរបស់ខ្លួនបន្តិចម្តងៗទៅកាន់ព្រះអាទិត្យ ។ ចំណែកផែនដីដែលទទួលស្រូបយកសូរ្យសែងហៅថា ទិវា ឯចំណែកមួយទៀតដែលងងឹតហៅថា រាត្រី ។

កាលវេលាដែលផែនដីធ្វើចលនាបានមួយជុំ មានចំនួនម្ភៃបួនម៉ោង គឺមួយថ្ងៃនិងមួយយប់ ។ យើងពុំអាចមើលឃើញនូវចលនាផែនដីទេ ព្រោះផែនដីលាតសន្ធឹងធំធេងក្រៃលែង ហួសទស្សនវិស័យពន់ពេក ។ ដូច្នេះ យើងស្មានថាផែនដីស្ថិតនៅស្ងៀមឥតកំរើក ព្រះអាទិត្យទេតើ ដែលគោចរជុំវិញ

ផែនដី ។

យើងចង់ធ្វើទស្សនាការបំពោះចលនាផែនដី គេត្រូវបើកបញ្ញាចក្ខុជាគ្រឿងស្ទាបស្ទង់ចំងប្រមាណមិនផ្អែកគ្នាពីការពិនិត្យស្ថានសួគ៌ ឬ ស្ថាននរកទេ ។ ឯវិទ្យាសាស្ត្រ សន្និដ្ឋានផ្ទុយពីនេះទៅវិញ ព្រោះមនុស្សអស់នេះប្រាសចាកបញ្ញាចក្ខុដោយពិត ។ ផែនដីគោចរជុំវិញព្រះអាទិត្យ ក្នុងកម្មង់បីរយហុកសិបប្រាំថ្ងៃ ។

ឈិម-សំផុន

ក· ពាក្យពន្យល់

ទិវា = ន. ថ្ងៃ (jour) ។

រាត្រី = ន. យប់ (nuit) ។

នឹងថ្កល់ = កិ. នឹងស៊ប់, នឹងឥតកំរើក ។

លង្វែកអាកាស = ន. ចន្លោះមេឃ ។

គោចរ = កិ. ដើរត្រចចរទៅ ។

ទ្វិបលតា = ន. ការកំរើកពីរបែប ។

សូរ្យសែង = (ម.ថ.សូរសែង) ន. កំដៅថ្ងៃ, ពន្លឺថ្ងៃ ។

ទស្សនវិស័យ =(ម.ថ. ទស់-សៈន៉ៈ –) ន. ចម្ងាយដែលភ្នែកអាចមើលឃើញបាន ។

ទស្សនាការ=(ម.ថ.ទស់–សៈនា៉–)ន. អាការដែលឃើញច្បាស់, លក្ខណៈនៃការឃើញ ។

បញ្ញាចក្ខុ = ន. ភ្នែកពោលគឺបញ្ញា ។

វិទ្យាសាស្ត្រ =(ម.ថ. – សាស) ន. ក្បួនសម្រាប់រៀននូវវិជ្ជាផ្សេង (sciences) ។

សន្និដ្ឋាន = (ម.ថ. សន់-និតឋាន) កិ. ស្មានដោយការចូលចិត្ត ។

ខ. អក្ខរាវិរុទ្ធ

(១០) ស្ដឹង=ន. ប្រដាប់សម្រាប់សន្ទឹងសាច់សំពត់ឲ្យតឹងស្មើ ប្រើក្នុងការប៉ាក់ (ដេរឈើស្ដឹង; ស្ដឹងប៉ាក់) ។

(១១) ស្ដឹង=កិ. លាតលាសន្ទឹងឲ្យតឹងដោយគ្រឿងរឹត (ស្ដឹងសាច់សំពត់) ។

(១២) ស្ដឹត=គុ. ដែលប្រឡឺតខឺត (កងស្ដឹត) ។

(១៣) ស្ដុក=គុ. ទ្រុបទ្រុល (ដំណាំស្ដុក, ព្រៃស្ដុក) ។

(១៤) ស្ដុកស្ដុរ=ន. ឈើធំមួយយ៉ាង ។

(១៥) ស្ដូក=កិ. វិ. ឬ គុ. កបស្ដឹងតែកំរើក (ដេកស្ដូក, រឹងស្ដូក, វែងស្ដូក) ។

(១៦) ស្ដួច=គុ. រៀវតូច (ធំគល់ស្ដួចចុង) ។

(១៧) ស្ដើង=គុ. តិចកម្រាស់ (សំពត់ស្ដើង) ។

(១៨) ស្ដៀង=ន. ខ្សែវែងសម្រាប់ចងពាក់សំពត់ (ខ្សែស្ដៀន ឬ ខ្សែស្បៀង) ។

(១៩) ស្ដៀង=ន. ខ្វាំង (តឹងស្ដៀន) ។

(២០) ស្ដៀង=គុ. ស្ទង់ឲ្យតឹង (យកឈើស្ដៀនឲ្យណែន) ។

(២១) ស្ដប=ន. ក្បត្រ), ស្ដបប៉ិតៈលើព្រះរាជបល័ង្ក)។

(២២) ស្ដបបង់ =

(២៣) ស្ដបដើរ ។

(២៤) ស្ដបក្រាញ់ ។

(២៥) ស្ដបង្អិ ។

(២៣) ស្ដែង= កិ. វិ. ជាក់ច្បាស់ពេក (ធ្វើឲ្យឃើញស្ដែង) ។

១០. សត្វលាពាក់ស្បែកសិង្ហ

ក្នុងកាលយូរណាស់មកហើយ ពាណិជម្នាក់បានយកលាទាំអីវ៉ាន់ទៅលក់ក្នុងទីផ្សេង ៗ ។ ពាណិជនោះបានទៅដល់ចំណាក់នីមួយ ៗ គាត់ដាក់បន្ទុកទ្រព្យអំពីខ្នងលា ហើយបំពាក់ស្បែកសិង្ហឲ្យលា រួចលែងឲ្យដើររកស៊ីក្នុងស្រែស្រូវសាលី-ស្រូវខ្សាយ-ស្រូវតាំងឡាយ ៗ ថ្ងៃមួយក្រោយមក, ពាណិជនោះឯងបានចូលទៅសំណាក់នៅក្នុងស្រុកមួយ ហើយឲ្យគេចំអិនអាហារព្រឹក ក៏បំពាក់ស្បែកសិង្ហទឹងសត្វលា រួចលែងឲ្យដើររកស៊ីក្នុងស្រែមួយដូចមុនទៀត ។

អ្នកម្ចាស់ស្រែ ដោយសំគាល់ថាសត្វសិង្ហក៏មិនហ៊ានចូលទៅជិតរួចរត់ទៅផ្ទះប្រាប់គ្នីគ្នា ។ អ្នកស្រុកទាំងអស់បានកាន់យកអាវុធផ្សេង ៗ ដែលសំលៀងយ៉ាងមុតហើយជុំប្អូនវាយស្គរប្រគុំហៅគ្នា សំដៅទៅកាន់ស្រែដែលសិង្ហបន្លំនៅកំពុងស៊ី ៗ សត្វលាដោយខ្លាចស្លាប់ ក៏ស្រែកសម្រែកដូចជា

សត្វលា ។ អ្នកស្រុកទាំងនោះដឹងច្បាស់ថា វាជាសត្វលា ដូច្នោះ ក៏វាយសំពងផ្ចាក់អស់ដំងំថ្ងៃ ហើយក៏កាន់យក ស្បែកសិង្ហត្រឡប់ទៅវិញ ។

ឝ. ពាក្យពន្យល់

សត្វលា= ន. សត្វចតុប្បាទពួកមួយ មានសណ្ឋានដូចសេះ ស៊ីកត្រចៀកវែងៗ ខ្លួនទាប (âne) ។

សិង្ហ= ន. សត្វចតុប្បាទពួកមួយ ជាម្រឹគមានអំណាចអង់ អាច (lion) ។

ពាណិជ= (ម.ថ.ពានិច) ន. អ្នកលក់ដូរ, អ្នកជំនួញ, ឈ្មួញ (commerçant) ។

បង្វៀប=(ម.ថ. បង់វ៉ិច)ន. សំណុំគ្រសោបដែលវេចអ្វីផ្សេងៗ

អាវុធ= ន. គ្រឿងប្រហារ ។

សំពង = កិ. វាយពេញកំឡាំងដៃ ដោយដំបងឬកំណាត់

ឈើផាដើម ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

(២៧) ស្ដោះ = កិ. បញ្ចេញទឹកមាត់ចោល (កុំស្ដោះទឹកមាត់លើកម្រាល ឬ ឥដ្ឋ) ។

(២៨) ស្ដៅ = ន. ឈើមួយយ៉ាង (អន្ទក់ស្ដៅ) ។

(២៩) ស្ដៅ = កិ. ដាក់ចំណងចងទប់គ្រាន់ឲ្យរឹងបណ្ដោះអាសន្ន (ស្ដៅស្ដី) ។

(៣០) ស្ដៅ = កិ.វិ. (ន.ប្រ.) និយាយជាគម្រាយដំបូង (និយាយស្ដៅមើលសិន) ។

(៣១) ស្ដាំ = ន. ឬ គុ. ដៃលទីទៃពីឆ្វេង, (ដៃស្ដាំ, ខាងស្ដាំ)

ផ្នែកខាងដើម "ត"

(១) ស្ដួត = គុ. យារស្ដួត (ក្រមាយារស្ដួត) ។

(២) ស្ដនិកសត្វ ឬ ស្ដនិសត្វ = ន. សត្វមានដោះ ។

(៣) ស្ដា = កិ. វិ. ដែលចេញលំនាំខ្ពត (ដើរស្ដាប៉ុះ ស្ដាទៀន ។

(៤) ស្ដឹក = កិ. វិ. ស្រគឹកជ្រលៀក (ដេកស្ដឹក, ដួលស្ដឹក) ។

(៥) ស្ដុតិកថា = ន. ពាក្យពោលសរសើរ ។

(៦) ស្ដុល = គុ. ដែលហើមប៉ោងត្រមុល (ពងស្ដុល, ពពុះស្ដុល, ប៉ោងស្ដុល) ។

(៧) ស្ដូប = ន. ចេតិយ (ស្ដូបវត្តកំ) ។

(៨) ស្ដេត ឬ ស្ដែត = ប. ពាក្យសម្រាប់និយាយផ្សំនឹងពាក្យស្ដត (យារស្ដេតស្ដត) ។

(៩) ស្ដែក = ប. ពាក្យសម្រាប់និយាយផ្សំនឹងពាក្យស្ដោក (ព្យែរស្ដែកស្ដោក) ។

(១០) ស្ដៅ = កិ. វិ. ដែលសោគ្រោ (មើលទៅឃើញស្ដោ) ។

(១១) ស្ដោក = កិ. វិ. ដែលយារសំគោគបុះក្រោម (ព្យសព្រែកយារផ្ទាក់ស្ដោក) ។

(១២) ស្ដោបនាការ = ន. ការសរសើរ ។

(១៣) ស្ដ្រី = ន. ភេទមួយផ្ទុយពីបុរស (បុរសស្ត្រី) ។

១១. សាមគ្គីធម៌

សាមគ្គីគឺការរួបរួមចិត្ត, គំនិត, កម្លាំងឲ្យមូលមិត្រចងបាច់យ៉ាងមាំឥតបែកធ្លាយ ឬ ប្រេះឆាឡើយ ជាគុណធម៌មួយដ៏ឧត្តមមានកម្លាំងយ៉ាងខ្លាំងបំផុត អាចទ្រទ្រង់ពួកក្រុមគណៈ ឬ សង្គមតូចធំ រហូតដល់មហាសង្គមពោល គឺ ជាតិ ឲ្យគង់វង់ឋិតថេររឹងដំហរឈរនៅរឹងប៉ឹង មិនឲ្យរលំរលត់រលាយទៅបានឡើយ ។

សង្គមណាក្តី ជាតិណាក្តី ដែលមានជីវិតរស់នៅបានដោយអាស្រ័យកម្លាំងនៃសាមគ្គីធម៌ នេះជាមូលហេតុ ឬ ជាឫសគល់យ៉ាងមាំ អាចទប់ទល់ដើម ពោល គឺ សង្គម ឬ ជាតិនោះៗ មិនឲ្យទ្រេតទ្រោត ឬ រលើងរលំទៅបានឡើយ ។ បើសាមគ្គីធម៌សាបរលាប រលត់រលាយដោយប្រការណាហើយ សង្គមក្តី ជាតិក្តី តោងតែវិនាសអន្តរាយទៅតាមផងជាប្រាកដ ដោយឥតជម្នជាតិអ្វីទប់ទល់បានឡើយ ។

ប្រទេសកម្ពុជាយើងពីអតីតកាល ដែលបានចំរើនថ្កុំថ្កើងរុងរឿងសម្បូណ៌សប្បាយគ្រប់យ៉ាង ប្រកបដោយបុទ្ធានុភាពខ្លាំងពូកែក្រៃលែង បានពង្រីកអាណាចក្រយ៉ាងធំទូលាយ ជាមហាអំណាចទីបី ល្បីកេរ្តិ៍ឈ្មោះទៅក្នុងសកលលោក សឹងប្រាកដនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ជាភស្តុតាងស្រាប់ នោះក៏មកពីកម្លាំងសាមគ្គីធម៌ដ៏ខ្លាំងក្លា ដែលផុះផុលក្នុងសន្តានចិត្តនៃបុព្វបុរសខ្មែរយើងដែរ ។

៣. ពាក្យពន្យល់

សាមគ្គីធម៌= ន. សេចក្តីព្រមព្រៀងដែលទុកជាធម៌ដ៏សំខាន់ ។

មហាសង្គម= ន. សង្គមធំ, ក្រុមធំ ។

មូលហេតុ= ន. ហេតុដែលជាបុសគល់ ។

ប្រការ= ន. ចំពូក, ប្រភេទ, ទំនង, បែប, វិធី ។

តោងតែ= កិ.វិ. ត្រូវតែ, គប្បី, គួរជា ។

ប្រាកដ= គុ. ជាក់, ជាក់លាក់, ពិត, ស្ដែង ។

ឫទ្ធានុភាព= ន. ឫទ្ធិ និងអានុភាព ។

ពង្រីក= កិ. ធ្វើឲ្យរីក, ធ្វើឲ្យធំ ។

អាណាចក្រ=(ម.ជ. –ច័ក) ន. អំណាចដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងមួយជុំខេត្រដែនដូចជាកង់រទេះ, អំណាចនៃការគ្រប់គ្រប់ប្រទេសមួយ ៗ ផ្សាយទៅជុំវិញប្រទេសនោះ ។

សកលលោក= (ម.ជ. ស:កល់–) ន. លោកទាំងមូល ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រ= (ម.ជ. ប្រវ័ត–តិសាស) ន. គម្ពីរ, ក្បួនដែលសំដែងអំពីពង្សាវតារ (histoire) ។

ភ័ស្ដុតាង= (ម.ជ. ភ័ស–) ន. របស់សម្រាប់សំអាង, របស់ជាតឹកតាង ។

បុព្វបុរស= (ម.ជ. បុប–ពៈបុរ៉ស់) ន. បុរស ជាខាងដើម

វង្ស, ជីដូនជីតា ។

១.អក្ខរាវិរុទ្ធ

ជិន-ជិន់-ជិន្ន

ជិន= (ម.ថ.ជន់) ន. ប្រជាប់នេសាទមច្ឆជាតិមួយយ៉ាង ។

ជិន= (ម.ថ.ជន់) សព្វសត្វដែលកើតក្នុងលោក, មនុស្ស, អ្នកផង ។

ជិន់= កិ. ឡើងសាយកាយ (ទឹកជន់) ។

ជិន្ន- (ម.ថ.ជន់) ន. អាយុ, ជីវិត ។

ឧទា. តាជេនប្រកបដោយជន្មហាសិបឆ្នាំ យកជិនទៅដាក់ត្រីស៊ក្នុងបឹង ដែលមានទឹកជន់ពេបពាសពេញ ហើយមានជនឯទៀតយកជិនទៅរកត្រីដូចគាត់ដែរ ។

ប្រព្រឹត្ត-ប្រព្រឹត្តិ

ចូរចំណាំឲ្យមែនទែន៖

ប្រព្រឹត្ត= នេះជា កិ. ធ្វើ, ធ្វើតាម, ប្រតិបត្តិតាម ។

ឧទា. ជនដែលចេះដឹងហើយ ម្ដេចក៏នៅប្រព្រឹត្តអាក្រក់ទៀត ?

ប្រព្រឹត្តិ= នេះជា ន. (តជើងតស្រៈ ិ) ការធ្វើតាម, ការកាន់វត្តប្រតិបត្តិ ។

វិសេសនៅទៀត

ប្រតិបត្តិ=(តជើងត + ស្រៈ ិ) ដែរ ជា ន. ផង, ជា កិ. ផង ឧទា សេចក្ដីប្រតិបត្តិ, ត្រូវប្រតិបត្តិតាមច្បាប់ ។

១២. កំណើតនៃភ្លេង

សម័យថ្ងៃមួយ , មានកូនក្មេងប្រុសម្នាក់បានយកដើមឫស្សីមួយមកផ្លុំ ។ ស្រាប់តែសម្លេងមួយលាន់ឮឡើងយ៉ាងពីរោះ ។ មនុស្សទាំងចាស់ទាំងក្មេង ផ្អើលនាំគ្នាមកពោមមើលក្មេងនោះ ។ អ្នកខ្លះសប្បាយក្អាកក្អាយដោយបានឮសំឡេងថ្មីនេះ ។ អ្នកខ្លះភ័យក្រែងមានព្រាយអាក្រក់មកសិងនៅកងខ្លួនកុមារនោះ ។ ប៉ុន្តែទុកជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក្មេងក៏ចាប់កំណើតតាំងពីកាលនោះមក ។ ថ្វីត្បិតតែសំឡេងនោះនៅមានតែមួយ ប៉ុន្តែមនុស្សប្លែកអំពីសត្វត្រង់បេះដូងស្មុគស្មាញរកសេចក្តីបរិបូរណ៍ឲ្យលឿនទៅមុខ ។ ហេតុដូច្នេះហើយបានជា គេនាំគ្នារិះគិតគូរ ។ មកទៀត រហូតដល់តែអាចបង្កើតនូវគ្រឿងប្រដាប់សម្រាប់ឲ្យឮសំឡេងយ៉ាងពីរោះ ទីងអក្សរសម្រាប់កត់នូវសំឡេងនោះផង ។

ធម្មជាតិដែលជាមាតានៃវត្ថុធាតុសិល្បៈ ក៏បង្កើតឲ្យមាន

ពណ៌ប្រាំពីរ ដូចជាសំឡេងក្មេងដែរ គឺឥន្ទធនូ ។ សំឡេងក្មេងដែលកើតឡើងដំបូង ដោយសារការធ្វើត្រាប់សម្លេងធម្មជាតិ ដូចជាសម្លេង ផ្គរគ្រហឹម រន្ទះបាញ់ផូងផាង, ខ្យល់ព្យុះហ៊ូៗ និងសម្លេងសត្វយំចេបចាប, កែបកប , ហ៊ុងហាង ជាដើម ។

ក. ពាក្យពន្យល់

ដើមបបុស = ន. ស្មៅខ្ពស់ៗ ដើមវែង មានប្រហោង ។

ព្រាយ= ន. ភូត, បិសាចពួកមួយ ដែលគេច្រើនជឿថាតែង ចូលជ្រែកយាយីមនុស្សឲ្យឈឺចាប់ ។

កុមារ = ន. ក្មេងប្រុសតូច (enfant) ។

វត្ថុជាតុសិល្បៈ = ការរចនានៃរបស់ដើម ។

ឥន្ទធនូ = (ម. ថ. អិន - ធៈ នូ) ន. ធ្នូព្រះឥន្ទ, ពន្លឺ នាផ្ទៃមេឃ មានសណ្ឋានកោងស្រដៀងនឹងកងធ្នូដែល

គេឃើតពេញកម្លាំង តែងកើតមានត្រង់ទិសផ្ទុយគ្នា នឹងវង់ព្រះអាទិត្យ (arc-en-ciel) ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

បញ្ញត្ត – បញ្ញត្តិ

បញ្ញត្ត = នេះជា កិ. ឬ គុ. ហាមប្រាម, តែងតាំង; ដែលបានហាមប្រាមរួចហើយ, ដែលបានតែងតាំងហើយ ។

បញ្ញត្តិ = នេះជា ន. សេចក្តីហាមប្រាម, បំរាម, សេចក្តីដែលគេតែងតាំង ។

ឧរា. រាជការបានបញ្ញត្តថា មិនឲ្យពលរដ្ឋទៅលេងល្បែងស៊ីសង, ជនណាម្នាក់ហ៊ានល្មើសនូវរាជបញ្ញត្តិនេះ នឹងត្រូវមានទោសជាទម្ងន់ ។

អនុញ្ញាត

អនុញ្ញាត = នេះជា កិ. ផង, ជា គុ. ផង នឹង ជា

ន. ផង ព្រោះវាជា នបុំសកលិង្គ ហើយវាជា ន. ទៀតនេះ ក៏វាគ្មានស្រៈ ិ ដូចជា ប្រតិបត្តិ ប្រព្រឹត្តិ, បញ្ញត្តិ ទាំងនោះឡើយ,

១៣. សេចក្ដីអនុញ្ញាត របស់លោកគ្រូ ដែលគាត់បានអនុញ្ញាតតាមខ្ញុំសុំហើយនោះ ខ្ញុំនឹងទៅតាមពាក្យអនុញ្ញាតរបស់គាត់មិនខាន ។

១៣. ខ្យល់ព្យុះ

ព្រះអាទិត្យបើករស្មីបំភ្លឺលោកតាំងពីព្រលឹមទល់ល្ងាច ៗ ប្រហែលជាម៉ោងមួយរសៀល មានពពកខ្មៅមួយដុំ លេចឡើងនៅជើងមេឃឯនាយ ៗ ចំណុចខ្មៅនោះរីកធំបន្តិចម្តងៗ បណ្តាលឲ្យផ្ទៃមេឃមួយចំណែកងងឹតឈ្លប់ ៗ ព្រះពាយក៏បើកបន្ទូរខ្យល់ឲ្យស្ទុះយ៉ាងខ្លាំង បើងស្លឹកឈើស្ងួត ៗ និងធូលីហុយទ្រលោម ៗ បក្សាបើកកញ្ច្រៀវខ្សៀវខ្សា ហោះព្រួយមករកទ្រនំស្ដុកស្ដម ៗ ផ្គរលាន់ស្រែកគ្រហឹមងឹល ៗ ផ្ទួន ៗ គ្នា ផ្លេកបន្ទោរឆ្នូតបន្ទាត់ភ្លែត ៗ ខ្យល់ព្យុះក៏ស្ទុះមកដល់សំដែងឫទ្ធិគួរឲ្យខ្លាច ៗ ព្រះវរុណបើកសន្ទុះទម្លាក់ដំណក់ភ្លៀងធំ ៗ រឹតតែខ្លាំងឡើង ៗ អ្នកដំណើរទាំងឡាយរត់គេចរកទីជ្រកពួនរៀង ៗ ខ្លួន ៗ

វាយោធាតុក៏ប្រឹងបក់បោកខ្លាំងជាងមុនទៅទៀត ខ្យល់ព្យុះស្ថិតនៅអស់កន្ទះម៉ោង ៗ រួចពីនោះភ្លៀងក៏រាំង ខ្យល់ក៏

ស្ងប់ មេឃក៏ស្រឡះ ព្រះអាទិត្យក៏បញ្ចាំងរស្មីមកវិញ ។

អ្នកដំណើរទាំងឡាយ ក៏ចាប់បន្តដំណើររបស់ខ្លួនទៅ លើផ្លូវថ្នល់ដ៏ពេញទៅដោយទឹកទឹងស្លឹកឈើ ។

ឈិម-សំផុន

គ. ពាក្យពន្យល់

ព្យុះ= ន. ខ្យល់ខ្លាំង, ខ្យល់ដែលបក់បោកខ្លាំង ។

វស្សី= (ម. ពាក្យពេញក្នុងអត្ថបទសម័យអក្សរសាស្ត្រ) ។

ពពក= ន. សំណុំផ្សែងទឹកក្រាស់ឬស្តើងដែលអណ្តែត ឰដ៏អាកាស (Nuage) ។

ឯឡាយ= អា.និ. ឆ្ងាយលន្លោច, ដែលនៅឆ្ងាយ ។

ព្រះពាយ= ន. ខ្យល់ ។

ធូលី= ន. ធង់, លំអង (មានលំអងដីជាដើម) ល្អង ។

ស្តុកស្តម្ភ=(ម.ថ.-ស្តុំ) គុ. រឹងពំហរ, មាំមួន, រឹងប៉ឹង, គត់មត់

ផ្លេកបន្ទោរ= ន. ពន្លឺផ្លេកដែលចេញជាខ្សែកោងៗ ឬដាលប្រវាត់ក្នុងអាកាស ។

ឫទ្ធិ= (ម.ថ.រឹត) ន. អំណាច, សេចក្ដីអស្ចារ្យ, សេចក្ដីក្លៀវក្លា ។

ព្រះវរុណ= ន. ភ្លៀង (Pluie) ។

សត្ទុះ= ន. ប្រដាប់សម្រាប់ស្ទូះ, សម្រាប់ខ្ទប់, សម្រាប់បិទ ។

វាយោធាតុ= (ម.ថ.-ធាត) ធាតុខ្យល់ ។

១. អត្ថាវិរុទ្ធ

កំពង់ - កំពុង

កំពង់= ន. ទីកន្លែងនៅមាត់ទឹក ដែលជនានុជនចុះដងទឹកឬចតជាដើម (កំពង់ទឹក, កំពង់ទូក, កំពង់កប៉ាល់) ។

កំពុង= គុ. អ្វីៗ ដែលកំពូលកណ្ដាលឡើងខ្ពស់ជាងគៀន (ពេញកំពុង, ថ្ពាល់កំពុង) ។

កំពុង= រវាង, ចន្លោះ (កំពុងតែស៊ីបាយ, កំពុងតែរៀន) ។

បំណាំ.– ក្នុងពាក្យពីរព្យាង្គ, ព្យាង្គដើមមានសំឡេង “ុំ” ឬ “ុំ” មិនដែលមានបុះជើងឡើយ ។

ដូចជា :

កំពុង, កំពស់, គំនូរ, ដំណាក់, លំនាំ, លំអ ។ល។

លើកលែងតែពាក្យជុំវិញញាចេញ ។

១៤. បង់បត់

នៅទាំព្រៃភ្នំដ៏ស្ងាត់ជ្រងំគួរស្រៈនេះស្រងោច ហើយឆ្ងាយដាច់សង្វែងអំពីភូមិនៃមនុស្ស វេលាថ្ងៃ ឮសូររយំទ្រហឹងអឺងអាប់ វេលាយប់ឡើង ឮសូរសំរែកនៃសត្វសាហាវ នាំឲ្យព្រឺព្រួចរំជួលក្នុងហឫទ័យជាពន់ពេក ៗ ទីនេះហើយជាទីលំនៅនៃអ្នកបង់បត់ ក្រៅពីមនុស្សប្រកបដោយធម៌ មិនអាចហ៊ានចូលទៅប្ដូរជីវិតក្នុងភ្នំនោះឡើយ ។ បើមនុស្សសាមញ្ញណាដែលមិនមានគុណធម៌នៅក្នុងខ្លួន ហើយដើរទៅក្នុងទីរហោឋាននោះ នឹងបានជាចំណីនៃសត្វសាហាវបរិភោគពុំខាន ។

ទស្សនីយភាពនៃភ្នំ មើលពីចម្ងាយគួរឲ្យលន្លង់លន្លោច ដោយមានឈើធំស្រោងស្រាង ៗ វេលាគិម្ហន្តរដូវមើលទៅឃើញថ្ងៃបណ្ដើរកូនព្រិច ៗ ហើយវាយោបក់ប៉ុនឈើរវិច ៗ នោះសមជាទីកន្លែងវិវេកនៃលោកសង្ឃធុតង្គ ។

ឯបង់បត់នោះមិនមានរូបបដិមាដូចអ្នកតាទេ តែជាអ្នក

ល្បីល្បាញខាងពូកែនៅក្នុងព្រៃភ្នំ បានខាងសំដែងឫទ្ធិ ធ្វើឲ្យអន្តរាយដល់មនុស្សសាមញ្ញណា ដែលគ្មានគុណធម៌ហើយឥតការុង មិនឲ្យនៅទីនោះបានឡើយ ។

ទស្សនាវដ្តីសម្រាប់គ្រូបង្រៀន

ក. ពាក្យពន្យល់

បង់បត់= ន. ទេព្រក្ស ឬអ្នកតានៅដោយព្រៃភ្នំក្រំឬ ដែលមនុស្សតែងប្រកាន់ជឿថាមានឫទ្ធិស័ក្តិសិទ្ធិ ។

ភូមិ= (ម.ថ.ភូម) ន. ទីដី, ដំបន់, ទី, ផែនដី (Village) ។

សាហាវ= គុ. កាច, មោះមុតឥតញញើត (Méchant) ។

ហឫទ័យ= (ម.ថ ហ្រឹទៃ) ន. បេះដូង, ដួងចិត្ត, ចិត្ត ។

សាមញ្ញ= (ម.ថ.សាមុញ) គុ. ដែលជាធម្មតា ដែលស្មើៗតែគ្នា, សាធារណៈ (Simple) ។

គុណធម៌= (ម.ថ.គុណៈធ័រ) ន. ធម៌ដែលមានដំណើរ

បំរើនសេចក្ដីសុខ-ទុក្ខតាមជាន់ថ្នាក់, សេចក្ដីល្អ, សេចក្ដីបរិសុទ្ធ (vertu) ។

រហោឋាន= ន. ទីស្ងាត់, ទីដែលមិនមានមនុស្សនៅ ។

ទស្សនីយភាព= (ម.ថ.ទ័ស-ស:នី យ:ភាប) ន. ភាពដែលគួរឃើញ (Aspect) ។

លន្វង់លន្វោប= គុ. ដែលឆ្ងាយសន្ទឹមគួរឲ្យលន្ទោបចិត្ត ។

ស្រោងស្រោង= គុ. ដែលខ្ពស់ៗ សន្ទឹម ។

គិម្ហន្តរដូវ= (ម.ថ. គិមហ័នត:–) ន. បុនរដូវក្ដៅ ។

វាយោ= ន. ខ្យល់ (vent) ។

វិវេក= គុ. ស្ងាត់, ដែលស្ងាត់ចាកអារម្មណ៍សៅហ្មង ។

ធុតង្គ ឬធូតង្គ= (ម.ថ. ធុដុង ធូដូ-) ន. អង្គរបស់ធម៌ជាគ្រឿងកំចាត់បង់នូវកិលេស ។

បដិមា=(ម.ថ.ប៉ៈដិម៉ា) ន. រូបសំណាក, រូបប្រៀប, រូបដំណាង ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

អំពីស្រៈ ំ និង ុំ ដែលមាននៅលើអក្សរឃោសៈ

គំ - គុំ

គំ= កិ. ចាក់ទឹកត្រាំបាតឆ្នាំង ដើម្បីឲ្យរបើកបាយក្តាំង (គំទឹក) ។

គំ= ន. បាយដែលគេចាក់ទឹកគំរបើកបានមកហើយ (បាយគំ ឬ បាយគំទឹក) ។

គុំឬគុម= កិ. ប៉ងដោយអាក្រក់, ចងគំនំ, (អ្នកមួយធ្វើបាបអ្នកមួយ គុំរាយវិញ) ។

គុម្ព=(ម.ថ.គំ) ន. ពូក, ប្រជុំ ដើមឈើឬដំណាំផ្សេងៗ (គុម្ពឈើ, អំពៅ ១ គុម្ព) ។

ចំពោះអក្សរ ឃំ មានប្រើតែឃ្មុំប៉ុណ្ណោះ ចំណែកឃំ យ៉ាងនេះគ្មានឡើយ ។

ដូចជា: ឃុំ, ឃ្លុំ, ឃ្មុំ ។

គ្មាន ឃំ, ឃ្លំ, ឃ្មំ ឡើយ ។

ចំពោះអក្សរ ជំ មានតែ ពាក្យ ជំ (ថ្ងាយធំ) នេះមួយប៉ុណ្ណោះ ។ ចំណែកជ្រុំគ្មានសោះ ។

ជំ-ជុំ

ជុំ មានប្រើតែពីរពាក្យប៉ុណ្ណោះគឺ:

ជុំ= កិ. ឬ កិ. វិ. មូលគ្នា (គេមកជុំគ្នាហើយនៅ?) ។

ជុំ= ន. ដំណើរវង់វិលជួបមកកន្លែងដដែលវិញ (ដើរប្រទក្សិណបីជុំព្រះវិហារ) ។

ជុំកន្លង់= ន. ឬ គុ. ឈ្មោះល័ខមួយយ៉ាង (ល័ខជុំកន្ទង់) ។

ក្រៅពីពាក្យទាំងនេះចេញ សុទ្ធតែប្រើជំទាំងអស់,

ដូចជា:

ជំងឺ, ជំទប់, ជំទាវ, ជំទាស់, ជំនន់, ជំនាន់,

ជំនុំ ។ល។

១៥. ធ្វើគុណបានទោស

នៅផ្លូវទៅកាន់នគរឈ្មោះឧជ្ជេនី, មានដើមជ្រៃក្រឹមមួយដើម ដុះនៅកន្លែងព្រៃមួយ មានសត្វបក្សីពីរ គឺហង្ស១, ក្អែក១, នៅជាមួយគ្នា ។ ថ្ងៃមួយ មានបុរសម្នាក់ ធ្វើដំណើរតាមផ្លូវ, ហត់អស់កំឡាំងដោយត្រូវកំដៅថ្ងៃ ក៏ចូលទៅជ្រកនៅក្រោមដើមឈើនោះ ហើយដាក់ធ្នូរបស់គាត់នៅក្បែរខ្លួន រួចហើយក៏ប្រះដេកនៅក្រោមម្លប់ឈើនោះឯង ។ មិនយូរប៉ុន្មាន ម្លប់ឈើក៏ឃ្លាតចេញពីមុខរបស់គាត់ ។ សត្វហង្សដែលទំនៅលើដើមឈើនោះ លុះឃើញពន្លឺព្រះអាទិត្យចាំងចំមុខបុរសនោះដូច្នោះ ក៏ត្រដាងស្លាបរបស់ខ្លួន ដើម្បីការពារកំដៅថ្ងៃកុំឲ្យចាំងលើបុរសនោះ ដោយសេចក្ដីករុណាគតអាសូរចំពោះគាត់ ។

ដោយការលំបាកតាមផ្លូវ បុរសនោះដេកលក់យ៉ាងស៊ប់ ហើយបំហមាត់ ។ សត្វក្អែកជាសត្វដែលតែងតែបំផ្លាញខូវសេចក្ដីសុខរបស់សត្វដទៃ បានឃើញបុរសនោះដេកបំហ

មាត់ដូច្នោះ ក៏ជុះអាចម៍ដាក់បំមាត់គាត់រួចហើរបាត់ទៅ ៗ បុរសនោះភ្ញាក់ឡើងក្រឡេកទៅឃើញសត្វហង្ស ក៏នឹកថា: «យីអាសត្វចង្រៃនេះ ដូចម្ដេចបានជាហ៊ានជុះអាចម៍ដាក់មាត់អញដូច្នេះ ៗ អញនឹងបាញ់វាសម្លាប់ចោលចេញ» គិតហើយក៏ដម្លើងធ្នូរបស់គាត់បាញ់ហង្សនោះស្លាប់ទៅ ៗ

ក. ពាក្យពន្យល់

ទោស= ន. កំហុស, សេចក្ដីប្រទូស្ដ, សេចក្ដីមិនល្អ (faute)

នគរ= (ម.ប. ន–គ) ន.បុរី, ក្រុង ៗ

ឧជ្ជេនី= (ម.ប. ឧជ-ជេនី) ឈ្មោះនគរមួយក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាសម័យបុរាណ ៗ

ជ្រៃក្រឹម= ន. ឈ្មោះជ្រៃមួយយ៉ាងដើមតូចស្លឹកតូច ៗ ៗ

បក្សី= (ម.ប. ប័កសី) ន. សត្វស្លាប (oiseau) ៗ

ហង្ស= (ម.ប. ហង់) ន. ក្ងានព្រៃ, សត្វបក្សីមួយយ៉ាងរូបកាយ

ដូចគ្នា ។

ធ្នូ= ន. អាវុធធ្វើដោយឈើ, ឫស្សីឬគ្រាំង មានដងមាន

បន្ទោះសម្រាប់បាញ់ដោយព្រួញ ។

ប្រែះ= កិ. ផ្អៀងខ្លួនដេក, រំលើខ្លួនឬផ្ដួលខ្លួនដេក ។

អាសូរ= កិ. អាណិតទន់ចិត្ត, អាណិតខ្លោចចិត្ត ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

ចំពោះអក្សរ ឈ គ្មានប្រើពាក្យ ឈុំ ឬឈំឡើយ ។

ចំពោះអក្សរ ញ មានប្រើតែពាក្យញុំ ។ នេះមួយម៉ាត់ប៉ុណ្ណោះ (ទុំញាំញុំៗ) ។ ចំណែកញុំគ្មានប្រើឡើយ ។

ញុំ-ញុំ

ញុំ= (ម.ថ. ញ៉ម់) កិ. ធ្វើម្ហូបដែលហៅថាញាំ (ល្ងាចនេះខ្ញុំញាំទទួលទានហើយ) ។

ញុំ= (ម.ប. ញ៉ម់) ន. ឈ្មោះម្ហូបមួយយ៉ាង (ញាំត្រ-

សក់, ញាំសាឡាត់, ញាំមាន់) ។

ញុំា= (ម.ថ. ញ៉ាម់) កិ. ស៊ី (ពាក្យទំលើ) (អានាង ! មកញុំាបាយ) ។

ចំពោះពាក្យញុំាំង, អ្នកសរសេរច្រើនតែសរសេរជា ញាំង, ដូចនេះ ប្អូនសង្កេតឲ្យជាក់ថា ពាក្យញុំាំង នេះ សរសេរបានតែ ញុំាំងមួយយ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ។

ទុំ - ទំ

ទុំ= គុ. ទីទៃពីខ្ចីពីចាស់ (ផ្លែឈើទុំ, ពោតទុំ) ។

ទុំ= ប. ពាក្យសម្រាប់និយាយផ្សំនឹងពាក្យចាស់ (ខ្ញុំជាមនុស្សចាស់ទុំហើយ) ។

ទំ= កិ. បិតលើទ្រនំ (សត្វព្រាបទំលើដំបូលវិហារ) ។

ទំ= កិ. ចាប់ឈើមិនស្រាកស្រាន្ត (ពោតទំ, ដំនឹទំ) ។

ទំ= កិ. (ន.ប្រ.) នៅជាមួយនឹងប្រពន្ធដែលស្ដុកស្ដម្ភ

(ខ្ញុំទំមិនដាប់ទេ) ។

ទុំ= ដែលទំនៅមិនស្រាក (ទុក្ខទំ) ។

១៦. អាហារនិងសុខភាព

ចំណីអាហារល្អ គឺជាការប្រសើរមួយដល់សុខភាពល្អ។ អាហារដែលយើងបរិភោគ អាចធ្វើឲ្យយើងមានកំឡាំងហើយរស់នៅបាន ។ ដូចជាខាងគ្រឿងយន្តផ្សេង ៗ ក៏ដូចោ្នះដែរ ដើម្បីនឹងបានផលល្អអំពីម៉ាស៊ីននោះ យើងត្រូវតែឲ្យម៉ាស៊ីននោះឯងនូវគង់នឹងប្រេង បើប្រេងល្អហើយគប់គ្រាន់ផង នោះម៉ាស៊ីនក៏រត់បានស្រួល ។ គេចែកចំណីអាហារដែលយើងត្រូវបរិភោគជានិច្ចជាកាលជាពួក គឺ: មើមស្ពៃក្រហម, សណ្តែកខៀវ, សណ្តែកលឿង, ពោត, ត្រឡាច, ប៉ុកគក់, ត្រសក់, សាឡាត់, ស្ពៃ, ជី, ម្រេច, ម្ទេស, ត្រប់, ស្វាយ, ស៊ុកជន្ទីង សណ្តែកបារាំងស្រស់, ស៊ុកខ្ទឹមបារាំង ពួកមួយ; ស្ពៃក្តោប, ក្រូចថ្លុង, ក្រូចពោធិសាត់, ក្រូចឆ្មារ, ប៉េងប៉ោះ ពួកមួយ;ចេក, ដំឡូងបារាំង, ផ្លែល្ហុង, ផ្លែស្វាយ, ផ្លែពោត, ផ្លែដូង, ម្នាស់, ប៉ោម, ទំពាំងបាយជូរ ពួកមួយ; ទឹកដោះគោស្រស់, ទឹកដោះ

គោកំប៉ុងពួកមួយ; កូនមាន់, ត្រី, សាច់គោ, សាច់ជ្រូក, ពងមាន់, សណ្ដែកស, ក្ដាម, បង្កង, បង្គា, ខ្យងសមុទ្រ, សណ្ដែកដីពួកមួយ; នំប៉័ង, នំផ្អែម, នំធ្វើពីម្សៅ, អង្ករ, ម្សៅមី, បបរពោត, ម្សៅកូរ, ផ្លាយដំណើប, អំបុក, នំគ្រៀបបំពងពួកមួយ ទឹកប្រេងដូង, បើរពួកមួយ ។ យើងត្រូវបរិភោគអាហារទាំងនេះតាមរបៀបអនាម័យ ទើបយើងមានសុខភាពល្អ ។

៣. ពាក្យពន្យល់

អាហារ = ន. គ្រឿងបរិភោគចំអែតកាត្ត, ភោជន (aliment)

សុខភាព = (ម.ថ.សុខៈ ភាវ) ន. ភាពជាសុខ, សេចក្ដីសុខ (santé) ។

បរិភោគ = (ម.ថ.បរិ–) កិ. ទទួលទាន, អាស្រ័យ, ហូប, ស៊ី ។

គ្រឿងយន្ត = (ម.ថ.–យន់) ន. គ្រឿងម៉ាស៊ីន ។

បង្គា = ន. គ្រោនសមុទ្រ, កំពឹសសមុទ្រ ។

ប៊ើរ = ន. ប្រហុកផាពាំង (beurre) ។

អធាម៉យ = (ម:ព. កុងអត្ថបទការសិក្សា) ។

១. អក្សរពិរុទ្ធ

ធុំ-ធំ

ធុំ = កិ. ចាប់ក្លិន, ជាន់ក្លិន (ធុំក្លិនក្រអូប, ធុំក្លិនស្អុយ) ។

ធំ = គុ. ទំហំពីតូច (សត្វដំរីធំជាងសត្វខ្លា) ។

ធំ = ប.ស. ពាក្យសម្រាប់កូនហៅបងប្រុស ឬបងស្រី របស់បិតាឬរបស់មាតា (អញ្ជើញធំឡើងលើផ្ទះមក) (គេច្រើននិយាយថា ឪពុកធំឬម្ដាយធំ) ។

ចំពោះអក្សរ ធំ មានប្រើតែពាក្យ ធំ (បន្ថែម) នេះមួយប៉ុណ្ណោះ ។ ចំណែកពាក្យ ធុំ គ្មានប្រើឡើយ ។

ពុម្ព-ពុំ-ពំ

ពុម្ព= (ម.ថ. ពុំ) ន. រូបដំណាង, សំណាក (យកសៀវភៅទៅបោះពុម្ព) ។

ពុំ= និ. មិន, ឥត (ពុំស្រួល, ធ្វើដូច្នេះទៀតពុំបានឡើយ) ។

ពាក្យមួយព្យាង្គជា ពំ នេះ ពុំមានប្រើឡើយ, មានប្រើតែពាក្យពីរព្យាង្គឬច្រើនព្យាង្គ,

ដូចជា:

ពំនាក់, ពំនិត, (សេចក្ដីពិត), ពំនឹង, ពំនួត, ពំ-នួត, ពំនៀរ, ពំនោល ។ល។

ចំណែកពាក្យ ពុំ ដែលប្រើជាពីរព្យាង្គឬច្រើនព្យាង្គមានតែប៉ុន្មានពាក្យប៉ុណ្ណោះគឺ:

ពុំងា (កែវពុំងា), ពុំជូកាល, ពុំនោះ, ឬ ពុំនោះសោត, ពុំសែន (ដើមពុំសែន) ។

១៧. សេចក្ដីខុសឆ្គងបន្តិចបន្តួច

ចូរយើងកុំមើលងាយសេចក្ដីខុសឆ្គងបន្តិចបន្តួច ៗ
ខ្យងសោតបានធ្វើឲ្យប្រទេសហុល្លង់ដ៏ មានភ័យម្ដង
ផងហើយ ដោយចោះធ្លុះបន្ទាយទឹកដែលជាការមាំបំផុតក្នុង
លោក ៗ សេចក្ដីឆ្គាំឆ្គងសឹងជាដើមអាទិ៍នៃកំហុសដ៏ភប ៗ
អំពើពុតពាលនោះឯងក៏ជាកូននៃសេចក្ដីឆ្គាំឆ្គងដែរ ៗ
ចំណុចខ្មៅតូចកើតលើធ្មេញមួយ វាមិនធ្វើទុក្ខអ្វីទេ
តែបើអ្នកមិនឲ្យពេទ្យមើល ធ្មេញអ្នកនឹងខូចទាំងមូលពុំលែង ៗ
ហើយបើអ្នកមិនឲ្យដកយកចេញ ធ្មេញឯទៀតនឹងខូចតាម
គ្នាទាំងអស់ ៗ សេចក្ដីធ្វេសក្លាយទៅជាអំពើឆ្គាំឆ្គង ៗ អំ-
ពើឆ្គាំឆ្គងនោះតូចតាចណាស់ទេ ព្រោះអំពើនោះលាក់ទុកនូវ
កំហុស ៗ កាលណាអ្នកធ្វើខុសអ្វីមួយ ហើយអ្នកមិនហ៊ាន
ប្រាប់គេ នោះនឹងក្លាយទៅជាកំហុសមួយយ៉ាងធំ ៗ កុហក
ជាបុត្រជិតដិតរបស់ក្ដីធ្វេស តែក្ដីធ្វេសនោះពុំមែនមានតែកូនមួយ

ប៉ុណ្ណោះឡើយ ។ តាមដោយពិចារណា គេឃើញមានកូនពីរអាគ្រក់ដូចគ្នា គឺ ឥស្សាមួយនឹងឈ្នានីសមួយ ទាំងពីរនេះកើតទៅជាគំនុំគំនួច ដែលជាមេនៃគុទោស ។

ចូរអ្នកមានអធ្យាស្រ័យដល់កំហុសបន្តិចបន្តួចរបស់មិត្តសំឡាញ់អ្នក ។ ចំពោះកំហុសខ្លួនអ្នកវិញ ចូរអ្នកប្រឹងជំនះលុះត្រាតែបាន ។

ទស្សនាវដ្ដីសម្រាប់គ្រូបង្រៀន

ក. ពាក្យពន្យល់

ឆ្គង = គុ. ដែលគង, វេង, មិនគប្បី, មិនសម ។

ខ្យងសោក = ន. ឈ្មោះខ្យងមួយយ៉ាងដែលស្រដៀងនឹងខ្យងគូចស្រួច ។

ប្រទេសហុល្លង់ = ន. ឈ្មោះប្រទេសមួយដែលឋិតនៅក្នុងទ្វីបអឺរ៉ុប ។

ដើមអាទិ៍ = (ម.ថ. – អាត) ន. ដើមដំបូង ។

អំពើតុតពាល = អំពើអាក្រក់សាមាន្យ ។

កុហក = (ម.ថ. កុហក់) ន. ពាក្យដែលធ្វើឲ្យគេកំពុងជំនឿ ។

បុត្រ = (ម.ថ. បុត) ន. កូន ។

ឥស្សា = (ម.ថ. អ៊ិស-សា) ន. សេចក្ដីច្រណែន, សេចក្ដីឈ្នានីស, ប្រស្សា ។

ឈ្នានីស = ន. អំពើច្រណែន ប្រស្សាបង្អាក់ការណ៍លាក់កាន់ប្រយោជន៍គេ ។

គរុទោស = (ម.ថ. គៈរុ-) ន. ទោសលើសដ៏ធ្ងន់ (faute grave)

អធ្យាស្រ័យ = (ម.ថ. អ័ត-ធ្យាស្រៃ) ន. សភាវៈ ដែលដេកអាស្រ័យនៅក្នុងចិត្ត គឺបំណង, បំណង់ចិត្ត, បំណុបចិត្ត ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

ព្រហ្ម-ព្រំ

ព្រហ្ម= (ម.ថ.ព្រំ) ន. ទេវតាដែលកើតនៅព្រហ្មលោក (ព្រះព្រហ្ម) ។

ព្រំ= កិ. ប្រក់ផ្គួតដំបូល (ព្រំដំបូលផ្ទះ) ។

ព្រំ= ន. កន្ទួនដែលព្រំហើយ (ក្មៀនលេចត្រង់ព្រំ) ។

ព្រំ= ន. បារីកដី, ទីបំផុតដែលប្រទល់គ្នា (ព្រំដែនព្រំចំការ, ព្រំប្រទល់) ។

ព្រំ= ន. ឈ្មោះកម្រាលពិសេសមួយយ៉ាង សម្រាប់ក្រាលដាលំអ (ក្រាលព្រំសម្រាប់ទទួលព្រះសង្ឃ) ។

ចំពោះអក្សរ ភ្ញ ត្រង់ពាក្យភ្ញុំ គ្មានប្រើឡើយ មានប្រើតែពាក្យ ភ្ញុំផាង, ភ្ញុំភ្លៀង ពីរម៉ាត់ប៉ុណ្ណោះ ។

ភ្ញុំ = សរសេរជាភ+ញ+ុំ (ភ្ញុំ) ។

ភ្នំ = សរសេរជាភ+ន+ំ (ភ្នំ) ។

ចំពោះអក្សរ មុ ជាពាក្យមួយព្យាង្គគ្មានប្រើពាក្យ មុំ យ៉ាងនេះឡើយ, មានប្រើតែពាក្យ មុំ ម្ក មុម (ជ្រុងជាយ) នេះប៉ុណ្ណោះ ។

១៨. អាកប្បកិរិយា

អាកប្បកិរិយារបស់មនុស្សមែនប្លែក ៗ គ្នាពីរូបមួយទៅរូបមួយ ។ អ្នកធ្លាប់នៅក្រោមបង្គាប់គេ មានឫកពាសំដីសំដៅព្រមទាំងសកិរិយា ប្លែកពីអ្នកជានាយលើគេ ។ អ្នកមានប្លែកពីអ្នកក្រ, អ្នកក្លាហានប្លែកពីអ្នកខ្លាចជាដើម ។ អាកប្បកិរិយានេះជាគ្រឿងសម្តែងនូវបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់យើង ។ ក្នុងការទាក់ទងគ្នាជមួតា អ្នកដទៃតែងប្រព្រឹត្តខ្លួនឲ្យស្របតាមអាកប្បកិរិយារបស់យើង សមដូចពុទ្ធភាសិតមួយបទថា «អ្នកបូជាតែងបានបូជាតប» ចំណែកហេតុការណ៍ផ្សេងៗក៏ទទួលនូវអានុភាពនៃអាកប្បកិរិយារបស់យើងដែរ ព្រោះលោកខាងក្រៅពុំមែនជាអាក្រក់ឬជាល្អបាន ព្រោះការទាក់ទងរវាងយើងនឹងលោកនោះប៉ុណ្ណោះ ក្នុងរឿងនេះ លោកគ្រូពេទ្យវិចទ័រប៊ូសេត៍ បានសរសើរថា: «លោកនេះជាកញ្ចក់ដែលយើងតែងឆ្លុះមុខរបស់យើង បើយើងញញឹម លោកក៏ញញឹម

ដាក់ បើយើងបង្ហាញមុខមិនស្រស់ លោកក៏ធ្វើមុខជូរតបមកវិញ„ ដូច្នេះយើងប្រើអាកប្បកិរិយាបែបណា អ្នកដទៃនឹងហេតុការណ៍ក៏ប្រព្រឹត្តស្របតាមអាកប្បកិរិយាបែបនោះ ។

គ. ពាក្យពន្យល់

អាកប្បកិរិយា= (ម.ថ. អាក័ប-ប៉ៈកិរិយ៉ា) ន. អាការនៃកាយ, ដំណើរឬលំនាំនៃកាយឬនៃឫកពា ។

ឫកពា= ន. មារយាទ, កិរិយា, អាការកិរិយា, បែបបទ, សណ្ដាប់ធ្នាប់ (របស់រូបកាយ) ។

កិរិយា= (ម.ថ. កិរ៉ិយ៉ា) ន. អាការកំរើក, ការផ្លាស់ប្រែលំ-នាំ មានងាកបែរជាដើម, លំនាំឫកពា ។

បុគ្គលិកលក្ខណៈ=(ម.ថ. ប៊ុក-គៈលិកៈ ល័ក-ខៈណៈ) ន. លក្ខណៈសម្រាប់បុគ្គលម្នាក់ៗ ។

ពុទ្ធភាសិត= (ម.ថ. ពុត-ធៈ-) ន. ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់

ព្រះពុទ្ធ (Proverbe du Bouddha) ។

បូជា= ន. ការថ្វាយឬជូនវត្ថុអ្វីៗ ចំពោះបូជនីយបុគ្គល, ការ-

ប្រព្រឹត្តតាមឱវាទរបស់បុគ្គលដែលគួរគោរព ។

លោក= ន. ទីឋានដែលសត្វអាស្រ័យនៅ ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

ចំពោះអក្សរ យំ មានប្រើតែពាក្យ យំ (កន្ទ្រយំ)

មួយម៉ាត់នេះប៉ុណ្ណោះ ។

រុំ–រុំ

រុំ= កិ. ក្រសោបព័ទ្ធជិតជុំវិញ (រុំដំបៅ, ផ្សែងរុំ

ផញ្ញាំង) ។

រុំ= កិ. ទម្លាក់ប៉ុនខ្លួន, បង្ហាប់កំសួលផែ្សង, ធ្វើ

(វៀជាកេតឬសដូងវិល) ។

ចំពោះពាក្យពីរព្យាង្គ, ឬច្រើនព្យាង្គ គេប្រើតែពាក្យ រុំ នេះ

ដោយភាគច្រើន,

ដូចជា :

រំកាប់, រំកិល, រំខាន, រំងាស់, រំដួល, រំពាត់,

រំភើប, រំលត់ ។ល។

ចំណែករុំ មានប្រើតែមួយម៉ាត់ប៉ុណ្ណោះគឺ :

រុំកោះ = ដែលដំពាក់ធ្លាក់ (ដំពាក់បំណុលគេរុំកោះ, ក្ដួលរុំកោះ) ។

ចំពោះអក្សរ លំ ទាំងពាក្យមួយព្យាង្គ, ទាំងពាក្យពីរព្យាង្គ ទីងច្រើនព្យាង្គ ប្រើសុទ្ធតែ លំ (ល+ំ) នេះប៉ុណ្ណោះ,

ដូចជា :

លំៗ, លំបង់, លំដាប់, លំនាំ, លំអក់ពំណោ, លំអៀង ។ល។

១៩. សេចក្ដីខ្លាច

សេចក្ដីខ្លាច សេចក្ដីញញើតញញើម នាំឲ្យតក់ស្លុត នាំឲ្យខូចកម្លាំងចិត្ត ធ្វើអ្វីមិនបានសម្រេចដូចបំណង ធ្វើយូរជាងគេផង ហើយមិនបានល្អផង មកពីមិនទុកចិត្តខ្លួនឯង រអែងក្រែងខុស នាំឲ្យគេចំអកឲ្យ ជួនកាលខ្លាចកប៉ាល់ ខ្លាចរន្ទះ ខ្លាចខ្យល់ព្យុះជាដើម រវល់តែព្រួយបារម្ភជានិច្ច រកសុខពុំឃើញ ៗ ទាំងអស់នេះ ដោយភាគច្រើន មកពីការអប់រំពីតូចមក ៗ ពីកាលនៅក្មេង, ចាស់ៗ ច្រើនបន្លាចឲ្យខ្លាចទីទុយ ខ្លាចឆ្មាអោង ឲ្យខ្លាចនេះខ្លាចនោះជាដើម ត្រង់នេះគួរមាតាបិតាទាំងឡាយចៀសវាងកុំបន្លាចកូនតូចៗ ឲ្យសោះ ខ្វះអ្វីដីដទៃសម្រាប់លួងវាឲ្យបាត់កិកកុកប្លុំយនោះ ៗ ចំណែកអ្នកខ្លាចខ្លាចមកហើយ ត្រូវពិចារណាឲ្យឃើញថា យើងជាមនុស្សមិនត្រូវខ្លាចខុសទំនងទេ ខ្លាចចំពោះវត្ថុណា ពិចារណាវត្ថុនោះ ឲ្យច្បាស់លាស់ ឲ្យដឹងថាជាវត្ថុមិនគួរខ្លាចទេ ៗ

ឯការខ្លាចគេសើចវិញនោះ យើងត្រូវចាំថា ការធ្វើអ្វីមែនមានខុសជាដរាប ការខុសនេះជាគ្រូនាំឲ្យយើងធ្វើត្រូវ ។

៣. ពាក្យពន្យល់

សេចក្ដីខ្លាច = ន. ការមានចិត្តទន់ខ្សោយចំពោះអ្នកដទៃ ។

បំអក = កិ. ស្ដីឲ្យកឲ្យ ។

ផ្ទុះ = ន. ដំណើរបែកចេញនៃធាតុអគ្គិសនីឯអាកាស ។

ប្រាម្ភ = (ម. ថ. ប្រារ៉ម់) (ទីនេះជាកិ.) ថប់ ឬ ព្រួយ ។

បន្លាច = (ម.ថ. បន់ឡាច) កិ. ធ្វើឲ្យខ្លាច ។

ពិចារណា = កិ. ត្រិះរិះ, រំពឹង, គិតគ្នេរ ។

១. អក្ខរាវិរុទ្ធ

ប្រាម្ភ = (ម.ថ. ប្រារ៉ម់) សរសេរជា ប្រា + រ + ម + ្ភ (ជើងភ) ។

ឆ្មា - ឆ្មារ

ឆ្មា= ន. បសុសត្វចតុប្បាទមួយយ៉ាង ជាសត្រូវនឹងកណ្ដុរ (គេសរសេរគ្មានរ ជើងឡើយ) ។

ឆ្មារ= គុ. តូចបំផុត, ដែលស្រួយហើយស្រួចក្រៀវ ឧទា. សរសៃអំបោះឆ្មារ, សំឡេងឆ្មារ (ឆ្មារ= គុ. នេះគប្បីសរសេរមានរ ខាងចុង) ។

ខ្វាស-ខ្វះ

ខ្វាស ៗ= កិ.វិ. ដែលវារឬលូនខ្វៃ ៗ ឧទា. អណ្ដើកវារខ្វាសៗ (ខ្វាស= កិ.វិ. នេះគប្បីសរសេរជា: ខ + ្វ + ា + ស) ។

ខ្វះ= កិ. ឬ គុ. ដែលមិនគ្រប់តាមខ្នាតកម្រិត ឧទា. ខ្វះតែបីទៀតនឹងគ្រប់ជាម្ភៃ (ខ្វះ= កិ. ឬ គុ. នេះ គប្បីសរសេរជា: ខ + ្វ + ះ)

លស់ លាស់-លោះ

លស់= កិ. ធ្វើឲ្យរលស់, ឧទា. ក្នុងចំនួន ៧ លស់ ៣ ចេញទៅសល់ ៤; លស់ចោលជូនអ្នកខ្លះ ៗ

លាស់= កិ. លូតបែកចេញសន្ទឹក, ឧទា. ស្លឹកឈើលាស់ ៗ

លោះ= កិ. ចេញថ្លៃយករបស់ដែលបញ្ចាំ ឬយកមនុស្សមកធ្វើជាទាស ឬទាសី, ឧទា. លោះរបស់បញ្ចាំ; លោះមនុស្សយកមកប្រើ, លោះខ្លួនឲ្យរួចជាអ្នកជា ៗ

លោះ= ន. ឈ្មោះឈើមួយយ៉ាង, ឧទា. ដើមលោះ ៗ

២០. សតិ

សតិគឺការរលឹកចាំបាននូវកិច្ចការ ដែលបានធ្វើហើយ ពាក្យដែលបានពោលហើយ វត្ថុដែលបានឃើញ បានឮហើយ ជាគុណធម៌សំខាន់មួយក្នុងការកសាងខ្លួនឲ្យបានល្អៗ ដោយអាស្រ័យសតិនេះហើយ ទើបយើងអាចយកខ្លួន ជាគតិរបស់ខ្លួនបាន គឺអាចពិចារណាខ្លួនឲ្យបានដឹងថា គេបានចំរើនដល់កំរិតណា នៅសៅហ្មងបែបណាខ្លះ ហើយខំប្រឹងកែប្រែឲ្យបានវិសេសឡើងៗ

ដើម្បីចំរើនសតិខាងទស្សនភាព ត្រូវយើងបង្ហាត់ខ្លួនយើងឲ្យចេះសំឡឹងមើលវត្ថុនានាឲ្យអស់ដើម មានសណ្ឋានទ្រង់ទ្រាយ ពណ៌ សម្បុរ ទំហំ ទម្ងន់ជាដើម កុំឲ្យក្អែករពេយ-មាយទៅគ្រប់វត្ថុដោយឥតយកចិត្តទុកដាក់ គឺសំឡឹងមើលដោយពិនិត្យពិច័យ កុំឲ្យគ្រាន់តែឃើញ ៗ

ចំណែកសតិខាងសុតភាព ក៏ត្រូវហាត់ស្តាប់ឲ្យចាំជាក់

កុំឲ្យគ្រាន់តែពូ ។ ការរៀនភាសាតាងប្រទេសតាមថាស ជាការហាត់សតិខាងសុតភាព យ៉ាងសំខាន់ ត្រូវប្រើការបង្គាប់ខ្លួនយើងផ្សំផងថា «ខ្ញុំហ្វឹកហ្វឺនសតិរបស់ខ្ញុំគ្រប់ពេល» ។

ដើម្បីជួយសតិរបស់យើងឲ្យប្រតិបត្តិការ ដោយខែងវ៉ែង យើងគោងធ្វើអ្វីដោយមូលអារម្មណ៍ បំពោះកិច្ចការនោះ កុំបណ្ដោយគំនិតឲ្យរាយមាយផ្ដេសផ្ដាស ។

ភា. ពាក្យពន្យល់

សតិ = ន. ស្មារតី, ការនឹកឃើញ, ការប្រុងប្រយ័ត្នមិនឲ្យភ្លេច ។

គុណធម៌ = (ម. ព. ក្នុងអត្ថបទបង់បត់) ។

គតិ = ន. ដំណើរ, តម្រាប់, លំនាំ, បែបបទ ។

កិរ្តិ = ន. ការដែលបានក្រិតទុក, បញ្ញត្តិ ។

សៅហ្មង = គុ. អាប់អន់, មានមន្ទិល, ប្រឡាក់, មិន

បរិសុទ្ធ ។

វិសេស = គុ. ថ្លៃថ្លា, ប្រសើរ, ខ្ពង់ខ្ពស់ ។

ទស្សនភាព = (ម. ថ. ទ័ស-ស:ន:ភាប) ន. ភាព

នៃការឃើញ ។

វិតនានា = របស់ផ្សេង ៗ ។

សណ្ឋាន = ន. (ម.ថ. សន់ឋាន) ន. ទ្រង់ទ្រាយ, រូប

រាង, បែបភាព ។

រាយមាយ = គុ. រវើរវាយ, ដែលមានអារម្មណ៍សាត់

អណ្តែតពត់ពាយ, ដែលពុំប្រាកដ, ចាប់នេះចាប់នោះ

មិនខ្ជាប់ខ្ជួនណា ។

ពិនិត្យពិច័យ = កិ. ពិចារណា, សង្កេតមើលដោយល្អិត

ល្អន់ ។

សុតភាព = (ម. ថ. សុត:ភាប) ន. ភាពនៃការស្តាប់,

ការស្ដាប់ ។

តាងប្រទេស = ន. ប្រទេសដទៃ, បរទេស (étranger)

ខែងរ៉ែង = គុ. រឹងប៉ឹង, ម៉ត់ចត់ ។

អារម្មណ៍ = (ម.ថ. អា៉ម់) ន. គំនិត, គ្រឿងគោល
របស់ចិត្ត, គ្រឿងទាញយករបស់ចិត្ត ។

១. អត្ថាភិវុឌ្ឍ

ពាក្យពីរព្យាង្គខ្លះ អាចសរសេរបានពីរយ៉ាងឬបីយ៉ាងផង គឺសរសេរតម្រួតគ្នាក៏បាន រាយតួក៏បាន ។

ពាក្យទាំងនោះគឺ :

កំឡាំង = កម្លាំង = កំលាំង

កំសត់ = កម្សត់

កម្រ = កំរ

គម្រប = គំរប

គម្រប់ = គំរប់

ជម្ងឺ = ជំងឺ

ជម្បាញ = ជំបាញ

តម្រា = តំរា

របាស = របាស់

សម្រាន្ត = សំរាន្ត ។ល។

វៀរលែងតែពាក្យទាំងនេះគឺ :

សំខាន់, សំគាល់, សំបែ, សំដី, សំដៅ,

សំណា, សំណល់ ជាដើម ។

វណ្ណយុត្ត (:) នេះមិនដែលសរសេរពីក្រោយពាក្យ

ដែលមានស្រៈដទៃក្រៅពីស្រៈ អ ឡើយ

ដូចជា :

សតិ, មិនដែលសរសេរជា សតិៈ ឡើយ; តុ, មិន
ដែលសរសេរជា តុៈ ឡើយ ៗលៗ